

საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის ეროვნული მოხსენება

მომზადებულია „საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სტრატეგიისა
და სამოქმედო გეგმის მომზადების პროგრამის“ ფარგლებში.
დაფინანსებულია მსოფლიო ბანკი/GEF-ს მიერ.

თბილისი, 2000

სარჩევნი

1. შესავალი
2. საქართველოს მოკლე ფიზიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება.
3. საქართველოს იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობები.
4. საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარება.
5. საქართველოს კანონმდებლობა ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში.
6. ინსტიტუციონალური მოწყობა ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში.
7. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და მდგრადი გამოყენების მიმართულებით მიმდინარე ეროვნული და საერთაშორისო პროგრამები.
8. არასამთავრობო ორგანიზაციების როლი ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში.

შესავალი

1994 წელს საქართველო შეუერთდა ბიოლოგიური მრავალფეროვნების დაცვის კონვენციას.

კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ ხელმოსაწერად წარმოადგინეს 1992 წელს გაეროს გარემოსა და განვითარების კონფერენციაზე რიოდე-ჟანიეროში. კონვენცია ძალაში შევიდა 1993 წლის 29 დეკემბერს. ბიომრავალფეროვნების კონვენციის თანახმად, ყოველ მომხრე ქვეყანას აქვს უფლება განკარგოს მის ტერიტორიაზე არსებული ბიოლოგიური რესურსები, ამასთან მათ ეკისრებათ ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და ბიოლოგიური რესურსებით რაციონალური სარგებლობის პასუხისმგებლობა.

ქვეყნები, რომლებიც შეუერთდნენ კონვენციას, ვალდებული არიან:

- 1) შეიმუშავონ ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და რაციონალური სარგებლობის ეროვნული სტრატეგია, გეგმები და პროგრამები და მოახდინონ მათი ინტეგრირება შესაბამის სექტორალურ და სექტორთაშორის გეგმებში, პროგრამებში, პოლიტიკაში.
- 2) განსაზღვრონ და განახორციელონ მონიტორინგი ბიოლოგიური მრავალფეროვნების იმ კომპონენტებზე, რომელთაც აქვთ მნიშვნელობა დაცვისა და მდგრადი გამოყენების თვალსაზრისით, კერძოდ:
 - ა) ეკოსისტემები და ჰაბიტატები, რომლებიც ხასიათდებიან დიდი ბიომრავალფეროვნებით, ენდემური ან გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობებით, არიან ხელუხლებელი (ველური), აუცილებელი არიან მიგრირებადი სახეობებისთვის; აქვთ სოციალური, ეკონომიკური, კულტურული ან სამეცნიერო მნიშვნელობა, რეპრეზენტატიული ან უნიკალური ხასიათი; დაკავშირებული არიან ძირითად ეკოლოგიურ ან სხვა ბიოლოგიურ პროცესებთან.
 - ბ) სახეობები და თანასაზოგადოებები: რომელთაც ემუქრებათ გადაშენების საფრთხე; არიან კულტურული სახეობების ველური წინაპრები; აქვთ სამკურნალო, სასოფლო-სამეურნეო ან სხვა ეკონომიური მნიშვნელობა; სოციალური, სამეცნიერო ან კულტურული მნიშვნელობა, ასრულებენ მნიშვნელოვან როლს ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და შენარჩუნებაში, როგორც სახეობა-ინდიკატორები.
 - გ) აღწერილი გენომები და გენები, რომელთაც აქვთ სოციალური, სამეცნიერო ან ეკონომიური მნიშვნელობა.
- 3) შექმნან დაცული ტერიტორიების სისტემები და ხელი შეუწყონ მათ გარშემო მდებარე რაიონების მდგრად განვითარებას; გაატარონ დეგრადირებული ეკოსისტემების, აგრეთვე გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების აღდგენის ღონისძიებები, შექმნან კანონმდებლობა გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების დაცვის მიზნით; განახორციელონ იმ რისკის რეგულირების, კონტროლის და შეზღუდვის ღონისძიებები, რომელიც დაკავშირებულია გარემოში გენური ინჟინერიით მიღებული ორგანიზმების გავრცელებასთან; ხელი შეუშალონ უცხო სახეობების ინტროდუქციას; პროექტების ეკოლოგიური ექსპეტიზისას მოახდინონ ბიომრავალფეროვნებაზე პროექტის უარყოფითი ზეგავლენის შეფასება; უზრუნველყონ იმ პროგრამებისა და პოლიტიკის ეკოლოგიური შედეგების

სათანადო გათვალისწინება, რომლებაც შესაძლოა მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს ბიომრავალფეროვნებაზე.

კონვენცია უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობის ტრადიციული ცოდნის დაცვას, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისათვის და ამ ცოდნის გამოყენების შედეგად მიღებული ეკონომიური სარგებლის სამართლიან განაწილებას, აგრეთვე გენეტიკური რესურსებისა და ეკოლოგიურად უსაფრთხო ტექნოლოგიების ხელმისაწვდომობას.

კონვენცია ბიომრავალფეროვნების დაცვის შესახებ, ისევე როგორც სხვა საერთაშორისო კონვენციები, ეროვნულ დონეზე შესაბამისი სახელმწიფოს კანონმდებლობით უნდა განხორციელდეს.

ბიომრავალფეროვნების კონვენციის მოთხოვნების შესრულების მიზნით ქვეყნის გარემოს დაცვის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები გახდა ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და მისი რაციონალური გამოყენების რეგულირება. ამ მიზნის მისაღწევად უკანასკნელ წლებში გადადგმულია მთელი რიგი პრაქტიკული ნაბიჯები, კერძოდ:

- ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში შეიქმნა საკანონმდებლო ბაზა;
- ქვეყანა შეუერთდა ბიომრავალფეროვნების დაცვის თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო კონვენციებს (კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი, ტერიტორიების შესახებ; კონვენცია გადაშენების პირას მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით ვაჭრობის შესახებ; კონვენცია ცხოველთა მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ);
- დაარსდა ორი, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი დაცული ტერიტორია – ბორჯომ-ხარაგაულისა და კოლხეთის ეროვნული პარკები, რომელთაგან პირველი უკვე ამოქმედდა;
- შესწავლილ იქნა ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობა (საქართველოს ბიომრავალფეროვნების შესწავლის პროგრამა, UNEP 1996);
- შემუშავდა საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა;
- მიმდინარეობს „საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტი“ (მსოფლიო ბანკი/GEF).

2. საქართველოს მოკლე ფიზიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება

საქართველო მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, ჩრდილო განედის 43⁰ 35'-სა და 41⁰ 07'-ს და აღმოსავლეთ გრძედის 40⁰ 04'-სა და 46⁰ 44'-ს შორის. ჩრდილოეთიდან საქართველოს ეკვრის კავკასიონის მთიანეთი, სამხრეთით – მცირე კავკასიონის მთიანეთი, ხოლო დასავლეთიდან მას აკრავს შავი ზღვა. საქართველოს ფართობი 69,7 ათასი კვ. კმ-ია. საზღვრების საერთო სიგრძე 1968 კმ-ია, მათ შორის სახმელეთო საზღვარზე 84% (1660 კმ), ხოლო საზღვაოზე 16% (310 კმ) მოდის.

საქართველოს ტერიტორია რთული რელიეფით ხასიათდება. ჰიფსომეტრული ნიშნულები საქართველოს ტერიტორიაზე 0-დან (შავი ზღვის სანაპირო) 5068მ-მდე (მწვერვალი შხარა) ცვალებადობს. ძირითადი ოროგრაფიული ერთეულებია: კავკასიონის მთიანეთი, საქართველოს მთიანეთშიორისი ბარი, მცირე კავკასიონის მთიანეთი და სამხრეთ საქართველოს ვულკანური მთიანეთი.

საქართველო იყოფა ორ ძირითად კლიმატურ ოლქად: ნოტიო სუბტროპიკულ და სუბტროპიკულ კონტინენტურიდან ზღვის ჰავაზე გარდამავალ ოლქებად. ამ უკანასკნელში განასხვავებენ წინა აზიის მთიანეთის მშრალი სუბტროპიკული ჰავიდან ზომიერად ნოტიო ჰავაზე გარდამავალ ქვეოლქს. ამ ოლქებსა და ქვეოლქში გამოიყოფა განსხვავებული კლიმატური რაიონები.

საქართველოში სულ 25 075 მდინარეა, რომელთა საერთო სიგრძე 54,768 კმ-ია. აღმოსავლეთ საქართველოში უდიდესი მდინარეა მტკვარი, რომელიც ერთვის კასპიის ზღვას. მისი მთავარი შენაკადებია: ფოცხოვისწყალი, ლიახვი, ქსანი, არაგვი, ფარავანი, ალგეთი, ქცია-ხრამი. მდინარეები თერგი, პირიქითი ალაზანი და თუშეთის ალაზანი ეკუთვნის კასპიის ზღვის აუზს. დასავლეთ საქართველოს უდიდესი მდინარეა რიონი. მისი შენაკადებია: ცხენისწყალი, ტეხურა და ყვირილა. სხვა მნიშვნელოვანი მდინარეებია: ენგური, კოდორი, აჭარისწყალი, ჭოროხი, ბზიფი, ხობი და ღალიძგა. დასავლეთ საქართველოს მდინარეები ერთვიან შავ ზღვას.

საქართველოში 850-ზე მეტი ტბაა. თუმცა მათი საერთო ფართობია არ აღემატება 170კმ²-ს. ფართობით ყველაზე დიდი ტბებია: ფარავნის ტბა (37კმ²), კარცახის ტბა(26,6კმ²) და პალიასტომის ტბა (17,3 კმ²). ყველაზე ღრმა ტბებია რიწისა (116მ) და ამტყელის ტბები.

საქართველოში გამოიყოფა დასავლეთის, აღმოსავლეთის და სამხრეთის ნიადაგური ოლქები. დასავლეთის ოლქში გამოიყოფა დაბლობის ჭაობიანი და ეწერი, გორაკ-ბორცვიანი მთისწინეთის წითელმიწა და ყვითელმიწა, მთა-ტყის და მთა-მდელოს ნიადაგების ზონები. აღმოსავლეთ ოლქისათვის დამახასიათებელია წაბლა და შავმიწა ნიადაგები (სტეპების ზონაში) და მურა ნიადაგები (ელდარის ნახევარუდაბნოსა და ივრის ზეგნის სამხრეთ ნაწილის ზოგიერთ ადგილებში). აღმოსავლეთ საქართველოს სტეპურ ზონაში დიდი ფართობები უჭირავს ნეშომპალა სულფატურ ნიადაგებს (სამგორის, შირაქის, კრწანისის ველებზე, მარნეულის რაიონში და სხვა.). დამლაშებული ნიადაგები ხშირია ტარიბანა-ნატბეურის, მარნეულის, გარდაბნის ველებზე, ელდარში. სამხრეთ ოლქში ძირითადად არის მთის შავმიწები და მდელოს შავმიწისებრი ნიადაგები, აგრეთვე მთა მდელოთა ნიადაგები. ოლქის დასავლეთ

ნაწილსი გვხვდება ალუვიური კარბონატული, რუხი ყავისფერი და მდელის ყავისფერი ნიადაგები, მთა-ტყის ზონაში – ყომრალი ნიადაგები.

საქართველოს შედარებით მცირე ტერიტორიაზე მრავალფეროვანი ეკოსისტემებია წარმოდგენილი. ეს განპირობებულია რთული რელიეფით, კლიმატის თავისებურებებით, აგრეთვე ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობით. საქართველოში 4 ევროაზიური ბიოგეოგრაფიული რეგიონია წარმოდგენილი: აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვის, ჩრდილო ბორეალური, ირანო-თურანის და კოლხეთის.

რელიეფის დანაწევრებამ და ქედების რთულმა კონფიგურაციამ საქართველოში განაპირობა ეკოსისტემების გეოგრაფიული და ეკოლოგიური იზოლირება. აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს კლიმატის არსებითი განსხვავების გამო სხვადასხვაგვარია ამ ტერიტორიებზე არსებული ეკოსისტემები, რაც ვერტიკალური სარტყლიანობის სტრუქტურაშიც ვლინდება. დასავლეთ საქართველოში მხოლოდ 5 ძირითადი ვერტიკალური სარტყელია: ტყის (ზღვის დონიდან 1900მ-მდე), სუბალპური (1900-2500მ), ალპური (2500-3100), სუბნივალური (3100-3600მ) და ნივალური (>3600მ). აღმოსავლეთ საქართველოში 7 სარტყელია: ნახევარუდაბნოების, მშრალი ველებისა და არიდული მეჩხერი (ნათელი) ტყეების (150-600მ), ტყის (600-1900), სუბალპური (1900-2500მ), ალპური (2500-3000მ), სუბნივალური (3000-3500მ) და ნივალური (>3500მ).

საქართველოში ვხვდებით ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით ისეთ მნიშვნელოვან და უნიკალურ ეკოსისტემებს, როგორებიცაა ტორფიანი ჭაობები, კოლხური პოლიდომინანტური ტყეები მარადმწვანე ქვეტყით, სუბალპური ტანბრეცილი ტყეები, ჭალის ტყეები, ალპური მდელოები, გამოქვაბულები და მთის ვიწრო ხეობები, წიწვიანი, ფოთლომცვენი, არიდული ნათელი ტყეები, სტეპები და სხვა. აღსანიშნავია, რომ კოლხეთი წარმოადგენს მესამეული ფლორის ერთ-ერთ რეფუგიუმს. იქ დღემდე შემორჩენილი მესამეული პერიოდის მდიდარი დენდროფლორა: 88 სახეობის ხე და ბუჩქოვანი მცენარე.

ადამიანის საქმიანობამ არსებითი ცვლილებები შეიტანა საქართველოს ეკოსისტემებში: ძლიერ შემცირდა ტყეებისა და სემიარიდული (ნახევრადმშრალი) მთისწინების მცენარეულობის ფართობები; გაჩნდა ტყის შემდეგი მდელოები, კულტურულ მცენარეთა ნათესები და ნარგავები. ბუნებრივი და ნაკლებად სახეცვლილი ეკოსისტემები მოსახლეობის განაწილების უკუპროპორციულად არის განფენილი. მრავალსაუკუნოვანი ცივილიზაციის ისტორიის პირობებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ქვეყნის ტერიტორიის 2/3 მთიანია და შენარჩუნებულია სასიცოცხლო გარემოს ბუნებრივი მახასიათებლები. ბუნებრივი და ჰარმონიული ისტორიულ-კულტურული ლანდშაფტები ძირითადად კონცენტრირებულია კავკასიონის ფერდობებზე (ჩრდილოეთი ზონა) და მცირე კავკასიონზე და ივრის ზეგანზე (სამხრეთი ზონა), აგრეთვე კოლხეთის დაბლობის შავი ზღვის მიმდებარე ნაწილში (დასავლეთი ზონა). მნიშვნელოვანი ბუნებრივი წარმონაქმნები (ტბები, ჭაობები, ჭალები, კარსტული მღვიმეები, პალეონტოლოგიური, გეომორფოლოგიური და ორგანული ბუნების ობიექტები, აგრობიომრავალფეროვნებით გამორჩეული ლანდშაფტის უბნები და სხვა) ფრაგმენტალურად განფენილია ჩრდილოეთის, სამხრეთის და დასავლეთის ზონებს შორის მდებარე ინტენსიურად ათვისებულ და

მოდიფიცირებულ ტერიტორიებზეც, თუმცა ბუნებრივი კორიდორების ფუნქციებს ჯერ კიდევ ასრულებს ლიხის და ციგეომბორის ქედები და რიონის, ალაზნის, ივრის და სხვა მდინარეების ხეობები.

3. იშვიათი და გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობები

საქართველოს ფლორა განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, საკმარისია აღინიშნოს, რომ საქართველოში მარტო ჭურჭლოვან მცენარეთა 4500-მდე სახეობაა გავრცელებული. ამასთან განსაკუთრებით საყურადღებოა ფლორის განსაკუთრებულობის ისეთი მახასიათებელი, როგორცაა ენდემიზმი. ფლორის 400-მდე სახეობა საქართველოს ენდემია, 600-მდე სახეობამდე – კავკასიის. ენდემურ სახეობათა რიცხვი საქართველოში გავრცელებული სახეობების საერთო რაოდენობის დაახლოებით 9%-ს შეადგენს, რაც ევროპისა და აზიის მთელ რიგ ქვეყნებთან შედარებით უფრო მაღალი მაჩვენებელია. ენდემებით განსაკუთრებით მდიდარია დასავლეთ საქართველო, განსაკუთრებით ბზიფის, გაგრის, ევრისის, რაჭის კირქვიანი ქედები, კავკასიის მაღალმთიანეთი. ადგილსამყოფელის მიხედვით – კლდე-ნაშალ ღორღიანები. საქართველოს სუბალპებში, ალპებში და სუბნივალურ სარტყელში ენდემიზმი და ფლორისტული თავისებურებები იზრდება.

საქართველოს ფლორაში უხვადაა ეკონომიკური ღირებულების მქონე სახეობები, ამასთან მრავალი კულტურული მცენარის ველური წინაპრები.

საქართველოს წითელ წიგნში შეტანილია მცენარეთა იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი 161 სახეობა, მაგრამ მისი მონაცემები არასრულყოფილია და საჭიროა მათი დაზუსტება—შეესება IUCN-ის კატეგორიების შესაბამისად.

ქართველი ბოტანიკოსები გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფ მცენარეებს შემდეგ კატეგორიებად ყოფენ:

- 1) თითქმის გამქრალი სახეობები. განეკუთვნება საქართველოს ფლორის 10 სახეობა, მათ შორის მუხულო, ქართული თელა, ტურანგი.
- 2) სახეობები, რომელთაც ემუქრებათ სწრაფი გადაშენება. განეკუთვნება საქართველოს ფლორის 50 სახეობა, მათ შორის სამეფო გვიმრა, მეგრული არყი, *Trapa colchica*, *Dioskorea caucasica*.
- 3) იშვიათი სახეობები. განეკუთვნება 140-მდე სახეობა, მათ შორის ბიჭვინთის ფიჭვი, *Anthemis saguramika*, *Pseudovesikaria digitata*.
- 4) სახეობები ძლიერ მცირე პოპულაციებით. განეკუთვნება 140-მდე სახეობა, მათ შორის *Ephedra distachya*, *Pachyphragma macrophyllum* და *Capparis spinosa*.

საქართველოს ფლორა და მცენარეულობა იმყოფება მრავალმხრივი ანთროპოგენული საფრთხის წინაშე, რაც გამოიხატება ისეთ უარყოფით ზეგავლენებში, როგორცაა: წყლისა და ხმელეთის ადგილსამყოფელობის დეგრადაცია და დაკარგვა; გარემოს დაბინძურება; ეკონომიკურად

მნიშვნელოვანი მცენარეები გაადმეტებული გამოყენება; ადვენტური მცენარეების გავრცელება.

საქართველოს უხერხემლოთა ფაუნა ნაკლებადაა შესწავლილი, რიგ Dorylaimidae-ს თავისუფლად მცხოვრები ნემატოდების, ზოგიერთი ლუმბრიციდული ჭიების, მუცელფეხიანებისა და კიბოსნაირების გამოკლებით. უხერხემლოების სახეობათა უმრავლესობის კონსერვაციული სტატუსი შეიძლება განისაზღვროს IUCN-ის კატეგორიით მონაცემთა ნაკლებობა (DD). ენდემებიდან აღსანიშნავია *Dendrobaena faucium*, *Eophila pseudonematogena*, *Eiseniella colchidica*, *Oxychilus mingrelicus*, რომლებიც კოლხეთის ვიწრო ენდემებს წარმოადგენენ. კოლხეთის მთიანეთის ენდემი ბუხის ვაზის ლოკოკინა (*Helix buchi*) შეტანილი იყო სსრკ წითელ წიგნში.

საქართველოს თევზების უმრავლესობისათვის საკონსერვაციო სტატუსი დადგენილი არ არის. ორი სახეობა შავი ზღვის ორაგული და ატლანტური ზუთხი შეტანილია ბუნების დაცვის მსოფლიო კავშირის წითელ ნუსხაში.

საქართველოს მტკნარი წყლის თევზებიდან აღსანიშნავია მტკვრის წვერა, მურწა, ჭანარი და ჩვეულებრივი ხრამული, რომლებიც წარმოადგენენ ენდემებს, ამასთანავე აქვთ ეკონომიკური მნიშვნელობა. შავი ზღვის აუზის თევზებიდან საინტერესოა კოლხეთის 6 ენდემი.

საქართველოს წყალსატევებში ფართოდ გავრცელდა ისეთი უცხო სახეობა, როგორცაა კარასი.

საქართველოს წითელ წიგნში შეტანილი ამფიბიების 4 სახეობიდან ორს – მცირეაზიურ ტრიტონსა და კავკასიურ ჯვრიანას, ამჟამად გადაშენების საფრთხე არ ემუქრება. სირიული მყვარი გაქრობის ზღვარზე ამისული, კავკასიურ სალამანდრას კი IUCN წითელ ნუსხაში მისი გავრცელები მთელ არეალზე მინიჭებული აქვს დაბალი რისკის კატეგორია.

რეპტილიების მრავალფეროვნების შემცირების პროცესი ყველაზე მეტად სამხრეთ-აღმოსავლეთ საქართველოში შეინიშნება. რეპტილიები ხმელთაშუაზღვისპირეთის კომპლექსმა სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ გადაინაცვლა. ამის ძირითადი მიზეზი ჰაბიტატების დეგრადაციაა, თუმცა მხედველობაში უნდა მივიღოთ არეალის პერიფერიის ფენომენი.

საქართველოში გავრცელებულ ფრინველთა 300 სახეობიდან დაახლოებით ნახევარი მიგრირებადი სახეობებია, რომელთათვისაც მნიშვნელოვან დასასვენებელ და გამოსამზამთრებელ ადგილს წარმოადგენს კოლხეთის დაბლობი. სავარაუდოა, რომ მიგრაციის დროს ამ მიდამოებში 100-ზე მეტი სახეობის ფრინველი მოფრინავს. მრავალი მათგანი შეტანილია მიგრირებადი სახეობის დაცვის კონვენციის I და II დანართებში და აფრო-ევრაზიული მიგრირებადი წყლის ფრინველების დაცვის შეთანხმებაში. საქართველოში გავრცელებულია ბუნების დაცვის მსოფლიო კავშირის წითელ წიგნში შეტანილი 12 სახეობა, ხოლო 52 სახეობა გაადმენების საფრთხის წინაშე იმყოფება. მათგან 8 კრიტიკული საფრთხის წინაშეა და 11 გაადმენების პირას იმყოფება. ფრინველთა მრავალი სახეობა ნადირობის ობიექტია.

საქართველოში გავრცელებულია წვრილი ძუძუმწოვრების 4 რიგის 79 სახეობა: მწერიჭამიები (10სახეობა), ხელფრთიანები (29 სახეობა), მღრღნელები (39 სახეობა) და კურდღლისნაირები (1 სახეობა). მათგან 15-ს შეიძლება მიენიჭოს IUCN-ის კატეგორია შეუფასებელი, ხოლო დაახლოებით 30 შეიძლება ჩაითვალოს არასრული მონაცემების მქონე ტაქსონებად, 22 შეფასებულია როგორც დაბალი რისკის, 5 – მოწყვლად, 7 – გადაშენების პირას მყოფ სახეობად.

საქართველოში გავრცელებულია მსხილი ძუძუმწოვრების სამი რიგის – მტაცებლები, წყვილჩლიქოსნები, ვეშაპისნაირები – 30 სახეობა. ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაწყისში ისინი ფართოდ იყვნენ გავრცელებულნი საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან ძლიერი ანთროპოგენული პრესის გამო დაიწყო ცხოველთა არეალების და რიცხოვნების მნიშვნელოვანი შემცირება. შემცირდა ჯიხვის ორივე სახეობა, არჩვის, ნიამორის, ირმის პოპულაციები. მთლიანად გაქრა ქურციკი, ფოცხვერი შემორჩა მხოლოდ ნაკრძალებში და ძნელად მისადგომ ადგილებში.

პრობლემათა ზოგადი ნუსხიდან, პირველ რიგში აღსანიშნავია ის მძიმე მემკვიდრეობა, რაც საქართველომ კომუნისტური რეჟიმიდან მიიღო. ბუნებრივი რესურსების სრულიად მიუღებელი პოლიტიკისა და თაობათა გარემოსდაცვითი შექცევის მიზანმიმართულ დეგრადაციას შედეგად მოჰყვა არა მარტო ბიომრავალფეროვნების, არამედ საერთოდ გარემოს დეგრადაცია.

ფაუნაზე ძლიერ უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ბიოლოგიური რესურსების ჭარბი გამოყენება, უსისტემო ნადირობა, ბრაკონიერობა, ტყის ჩეხვა, მცენარეული რესურსების არაგონივრული გამოყენება. საქართველოში ყველაზე აქტუალურია არეალის ფრაგმენტირება და პოპულაციების მცირე იზოლირებულ სუბპოპულაციებად დაყოფა. ეს ფაქტორი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ძუძუმწოვართა უმეტესი სახეობებისათვის. დაცული ტერიტორიების სიტემის საუკეთესო დაგეგმვის შემთხვევაშიც კი მრავალი მნიშვნელოვანი სახეობა და ჰაბიტატი მათ გარეთ აღმოჩნდება. გარდაუვალია დაცული ტერიტორიების ერთმანეთისაგან იზოლირებულობა, რამდენადაც არსებული ურბანიზებული ზოლისა და პერსპექტიული პროექტების (ტრასეკა) გამო, დაცულ ტერიტორიებს შორის ფიზიკური არსებობა პრაქტიკულად გამორიცხებულია. ასეთ სიტუაციაში ერთადერთი გამოსავალი *in situ* და *ex situ* ღონისძიებების სინქრონიზაციაა.

ტაქსონი	საქართველოში გავრცელებული სახეობების რაოდენობა	ენდემური სახეობები	საქართველოს წითელ წიგნში შეტანილი სახეობები
სოკოები	6420		
მცენარეები			
ლიქენები	737		5
ხავსები	665		5
წყალმცენარეები მტკნარი წყლის ზღვის	1897 116		
უმაღლესი მცენარეები	4200-4500	380	161
გვიმრანაირები	70		3
შიშველთესლოვანი	16		5
ფარულთესლოვანი	>4000		153
ცხოველები			
ძუძუმწოვრები			სულ 17
წვრილი	70	19	
მსხვილი	30		
ფრინველები	300		35
რეპტილიები	52	18	6
ამფიბიები	13	3	4
თევზები			სულ 1
მტკნარი წყლის ზღვის	84 66	15	
უხერხემლოები ნიადაგის ნემატოდები მუცელფეხიანი მოლუსკები	143 110		
მწერები ქერცლფრთიანები ფუტკრისნაირები	500 298	15	65 სახეობა შეტანილი იყო სსრკ წითელ წიგნში

წყარო: საქართველოს ბიომრავალფეროვნების პროგრამის მასალები, 1996

შენიშვნა: საქართველოს წითელი წიგნი გამოცემულია 1982 წელს. იგი საკმაოდ მოძველებულია და არ ასახავს საქართველოს ფლორისა და ფაუნის რეალურ მდგომარეობას. ამჟამად გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროში

მზადდება საქართველოს ფლორისა და ფაუნის წითელი ნუსხა, რომლის მიხედვით მომზადდება საქართველოს ახალი წითელი წიგნი.

4. საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარება

საქართველოში 169 ათასი ჰა ფართობის ტერიტორია (ქვეყნის საერთო ტერიტორიის 2,4%) დაცულია 14 ნაკრძალის სახით. ეს კატეგორია შეესაბამება IUCN-ია I კატეგორიას. გარდა ამისა, არსებობდა 5 სამონადირეო მეურნეობა, რომელთა საერთო ფართობია 58 000 ჰა (საერთო ტერიტორიის 0,8%). მოგვიანებით მათ აღკვეთილის სტატუსი მიენიჭათ, რაც IUCN-ის IV კატეგორიას შეესაბამება. ნაკრძალებსა და აღკვეთილებს ადგილებზე მართავს დირექციები. ეროვნულ დონეზე მათ განაგებს დაცული ტერიტორიების სახელმწიფო დეპარტამენტი. ნაკრძალებისა და აღკვეთილების სია მოცემულია 1 ცხრილში.

ცხრილი 1.

ნაკრძალი	ფართობი (ჰა)	დაარსების წელი
ალგეთი	6 400	1965
ახმეტა		
ბაბანეური	770	1960
ბაწარა	3 042	1935
თუშეთი	12 485	1980
აჯამეთი	4 848	1935
ბორჯომი	17 948	1935
ბიჭვინთა-მიუსერა		
ბიჭვინთა	1 461	1935
მიუსერა	2300	1934
ვამლოვანი	8 034	1935
კინტრიში	13 893	1959
ლაგოდეხი	17 818	1912
ლიახვი	6 388	1977
რიწა	17 200	1930
საგურამო	5 241	1946
მარიმჯვარი	1040	1935
სათაფლია	300	1935

კოლხეთი	554	1935	
ფსხუ-გუმისთა			
ფსხუ	27 333	1978	
გუმისთა	13 400	1976	
სკურჩა	85	1971	
ყაზბეგი	8 707	1976	
აღკვეთილი			
გარდაბანი	1957	3315	
ყორული	1958	2068	
იორი	1965	1336	
ჭაჭუნე	1965	5200	
კაცობური	1964	295	

საბჭოთა პერიოდში, საქართველოში ველური ბუნების ტერიტორიული დაცვა ძირითადად ნაკრძალების – მკაცრად დაცული, სოციალური სივრცისაგან იზოლირებული ტერიტორიების შექმნა-ფუნქციონირებით იფარგლებოდა. უდავოა, რომ მათ უდიდესი როლი შეასრულეს გარემოს დაცვის, მომავალი თაობებისათვის ბუნების პირველყოფილი სახით შენარჩუნების საქმეში. მაგრამ თანდათან ნათლად გამოიკვეთა დაცული ტერიტორიების ახალი, რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სისტემის ჩამოყალიბების აუცილებლობა.

ახალი სისტემის ჩამოყალიბების სასარგებლოდ არსებობს სულ მცირე 2 უმნიშვნელოვანესი არგუმენტი:

- საქართველოს მცირემიწიანობის გათვალისწინებით შეუძლებელია ქვეყნის (მით უფრო – ეკორეგიონული, კავკასიური) მასშტაბით კონსერვაციის რეპრეზენტატიულობის მოთხოვნების შესაბამისი, დიდი ტერიტორიების ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სივრციდან “ამოღება”; ანუ ეკოსისტემების მრავალფეროვნების წარმატებული დაცვა მხოლოდ ნაკრძალების საშუალებით მიულწეველია;
- XX საუკუნის ბოლოს, ადამიანის ზემოქმედებით ნაკლებად სახეცვლილი ბუნებრივი ტერიტორიების მწვავე დეფიციტის პირობებში ყველა მსურველს “პირველყოფილ” ბუნებასთან უშუალო კონტაქტის დამყარების შესაძლებლობა უნდა მიეცეს, ანუ აუცილებელია ისეთი, შედარებით “რბილი” დაცვითი რეჟიმის მქონე დაცული ტერიტორიების შექმნა, სადაც შესაძლებელია ტურისტული საქმიანობის გაშლა; რაც, თავის მხრივ, სტიმულს აძლევს ქვეყნის/რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

საქართველოს ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებისა და გონიერი გამოყენების საქმეს, გარდამავალ პერიოდში ერთი მხრივ, შეექმნა სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური რეფორმის უნიკალური შანსი, მეორე მხრივ, აშკარა გახდა მისი დეგრადაციისა და განადგურების რისკი. 1990 წელს, სახელმწიფო ტერიტორიების მოსალოდნელი ფართო პრევატიზაციის დაწყებამდე, საქართველოში დაიწყო დაცული ტერიტორიების თანამედროვე სისტემის დაფუძნებისა და ჩამოყალიბების ღონისძიებები. საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების მხარდაჭერით და ქართველი ექსპერტების მონაწილეობით შემუშავდა საქართველოში დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარების ახალი კონცეფცია, შეირჩა ამ მიმართებით პრიორიტეტული რეგიონები. 1999 წელს კვკ -ის საქართველოს წარმომადგენლობამ დაიწყო მუშაობა 1990-91 წლებში დაგეგმილი საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის სივრცითი სტრუქტურის სქემის აქტუალიზაციაზე.

დაცული ტერიტორიების თანამედროვე სისტემის ფორმირებისათვის საჭირო რეფორმის სამართლებრივი ბაზის შექმნას ემსახურებოდა საქართველოს პარლამენტის მიერ დაცული ტერიტორიების სისტემის შექმნის შესახებ კანონის მიღება 1996 წელს.

ხელისუფლების მხრიდან გაჩნდა მკაფიოდ გამოხატული პოლიტიკური ნება, რაც დადასტურდა ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის კამპანია „სიცოცხლის პლანეტასთან“ დაკავშირებით 1997 წლის 3 აპრილს განცხადებით, რომელშიც აღნიშნულია, რომ საქართველო „გამოთქვამს მზადყოფნას 2000 წლამდე დედამიწას საჩუქრად მიუძღვნას თავის ბუნებრივი ტერიტორიის 20%-ზე დაკანონებული სხვადასხვა კატეგორიის დაცული ტერიტორიები და მთელ ქვეყანაში მოქმედი გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების მაღალი სამართლებრივი ნორმები“.

ქვეყანაში არსებული ეკონომიური სიძნელების, ბიუჯეტის მუდმივი დეფიციტისა და გარემოსდაცვითი საქმიანობის ფინანსირების არსებული პრაქტიკის გამო, დაცული ტერიტორიების ახალი სისტემის ჩამოყალიბება საქართველოში ძირითადად საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების დახმარებით მიმდინარეობს. ამ მიმართულებით მიმდინარე პროგრამების შესახებ იხილეთ თავი მე-7.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი

საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი პირველ დაცულ ტერიტორიად საქართველოში იქცა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი. იგი 1995 წელს დაარსდა მინისტრთა კაბინეტის დადგენილებით. პარკის ჩამოყალიბების ფინანსური უზრუნველყოფა იტვირთა გერმანიის მთავრობამ. 1998 წელს გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკმა (ფკვ) გამოჰყო გრანტი ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ჩამოსაყალიბებლად.

ეს რეგიონი ყურადღების ცენტრში რამდენიმე გარემოების გამო მოექცა:

– რეგიონი წარმოადგენს 4 განსხვავებული ბიოგეოგრაფიული ერთეულის (კოლხურის, კავკასიურის, წინა აზიურის და მცირე აზიურის) კონტაქტის არეს, რაც განსაზღვრავს მისი ბუნების უნიკალურობას და ბიომრავალფეროვნების მაღალ ხარისხს.

– რეგიონში ნახევარ საუკუნეზე მეტია არსებობს კარგად დაცული ტერიტორია – ბორჯომის ნაკრძალი, რის გამოც აქ შემორჩენილია ველური ბუნების ხელუხლებელი მონაკვეთები,

– რეგიონს საკმაოდ მაღალი ტურისტულ-რეკრეციული პოტენციალი და მისი გამოყენების ტრადიცია აქვს.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი 68 ათას ჰა-ზე მეტს მოიცავს, რაც საქართველოს ფართობის თითქმის 1%-ს შეადგენს. ფართობის მიხედვით ეს პარკი ერთ-ერთი უდიდესია ევროპაში.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა შედგენილია თანამედროვე დაცული ტერიტორიის დარსების ახლებური კონცეფციის გათვალისწინებით, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ თვით დაცული ტერიტორიის ფართო ინფრასტრუქტურის დანერგვას, აღჭურვას, თანამშრომელთა ტრენინგსა და სხვა, არამედ განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევას ეროვნული პარკის დამხმარე, მიმდებარე ზონისათვის, სადაც, პარკის ტერიტორიაზე მოსახლეობის სამეურნეო ზემოქმედების შემცირების მიზნით, მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობი ღონისძიებების განხორციელებაა გამიზნული.

კოლხეთის დაცული ტერიტორიების სისტემა

ამჟამად პროექტირების ფაზაში მყოფი ზოგიერთი დაცული ტერიტორია უკვე რეზერვირებულია შესაბამისი კანონით. 1999 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი კოლხეთის დაცული ტერიტორიის შექმნისა და მართვის შესახებ.

ამ კანონით შეიქმნა კოლხეთის დაცული ტერიტორიების შემდეგი კატეგორიები: კოლხეთის ეროვნული პარკი (44 313 ჰა), ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალი (331, 25ჰა), ქობულეთის ალკვეთილი (438, 75 ჰა), კოლხეთისა და ქობულეთის მრვალმხრივი გამოყენების ტერიტორიები.

კოლხეთის ეროვნული პარკი მოიცავს 5 მილი სივანის საზღვაო ტერიტორიას, ცენტრალური კოლხეთის ანაკლია-ჭურბლას, ნაბადასა და იმნათის ჭარბტენიან მასივებს ანუ კოლხეთის ჭარბტენიანი კომპლექსის იმ ნაწილს, რომელიც 1996 წელს საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებით გამოცხადდა საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიან ტერიტორიად (რამსარ-საიტად). ქობულეთის ნაკრძალი მდებარეობს შავი ზღვის ნაპირიდან მცირე დაშორებით, ქალაქ ქობულეთის მახლობლად, მასაც მინიჭებული აქვს რამსარ-საიტის სტატუსი და წარმოადგენს კოლხეთის ვრცელი ჭარბტენიანი კომპლექსის ნაწილს.

აღნიშნული ტერიტორიები წარმოადგენენ მეოთხეული პერიოდის იშვიათი და ენდემური ფლორის თავშესაფარს, ამასთანავე მრავალი სახეობის გადაშენების და მოზამთრე ფრინველის ჰაბიტატს. ამჟამად ეს ეკოსისტემები არიან დიდი საფრთხის წინაშე ისეთი საქმიანობების ზეგავლენის გამო, როგორცაა ჭარბტენიანი ტერიტორიების დაშრობა მიწის სასოფლო-სამეურნეო და სამოსახლოდ გამოყენების

მიზნით, ხე-ტყის უკანონო მოპოვება, უკანონო ნადირობა, ტორფისა და ხრეშის მოპოვება, დაბინძურება, არაადგილობრივი ჯიშების ინვაზია.

1994 წელს ველური ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის კონსერვაციის პროგრამის მიერ, მსოფლიო ბანკის და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მხარდაჭერით შ -ის საქართველოს სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვის პროგრამის ფარგლებში შემუშავდა მენეჯმენტის სახელმძღვანელო პრინციპები კოლხეთის დაცული ტერიტორიების ჩამოსაყალიბებლად. ეს პრინციპები საფუძვლად დაედება მსოფლიო ბანკის საქართველოს სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტის ფარგლებში სრულფასოვანი სამენეჯმენტო გეგმის მომზადებას.

საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიები

დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად შესაძლებელია დაცული ტერიტორიების გლობალურ ქსელში ჩართული საერთაშორისო კატეგორიების – ბიოსფერული რეზერვატის, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნის და საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიის დაარსებაც. 1996 წელს საქართველო შეუერთდა საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი, ტერიტორიების შესახებ კონვენციას და მისი მოთხოვნების თანახმად განისაზღვრა ტერიტორიები, რომელთაც მიენიჭათ საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიის სტატუსი:

- 1) ცენტრალური კოლხეთის ჭარბტენიანი ტერიტორია: ფართობი 33 710 ჰა, მდებარეობს საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს ცენტრალურ ნაწილში, მდინარე რიონის შესართავთან, ხობის, ლანჩხუთის ადმინისტრაციულ რაიონებში და ფოთის საქალაქო დაქვემდებარების ტერიტორიაზე. მოიცავს ჭურჩის, ნაბადას, ფიჩორა-პალიასტომის ჭაობებს, პალიასტომის ტბას, მათ მიმდებარე ტერიტორიებს სა ზღვის აქვატორიას.
- 2) ჭაობი ისპანი II, ფართობი 513 ჰა, მდებარეობს აწარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, ზღვის სანაპიროდან 1კმ-ს დაშორებით, ქალაქ ქობულეთთან.

5. ბიომრავალფეროვნების დაცვის სამართლებრივი უზრუნველყოფა (ეროვნული კანონმდებლობა, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შერთანხმებები).

საქართველოს ახალი კონსტიტუციის 37-ე მუხლის თანახმად: „ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი. ყველა ვალდებულია გაუფრთხილდეს ბუნებრივ და კულტურულ გარემოს“ (პუნქტი 3); „ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად, საზოგადოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით სახელმწიფო უზრუნველყოფს გარემოს დაცვას და რაციონალურ ბუნებათსარგებლობას“ (პუნქტი 4).

საქართველოს მიერ რატიფიცირებულია მთელი რიგი საერთაშორისო გარემოსდაცვითი კონვენციებისა, რომელთაც საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, აქვთ უპირატესობა ეროვნული კანონმდებლობის მიმართ, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგებიან საქართველოს კონსტიტუციას.

ცხრილი 1.

საქართველოს მიერ რატიფიცირებული საერთაშორისო კონვენციები ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში.

№	კონვენციის დასახელება	შეერთების ან რატიფიცირების თარიღი
1.	კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების დაცვის შესახებ, რიო-დე-ჟანეირო, 1992.	31. 08. 1994
2.	კონვენცია გადაშენების პირას მყოფი ფლორისა და ფაუნის ველური სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ, ვაშინგტონი, 1973	12. 08. 1996
3.	კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების შესახებ, რამსარი.	30. 04. 1996
4.	კონვენცია ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ, ბონი	11. 02. 2000
5.	გაეროს კონვენცია გაუდაზნოებასთან ბრძოლის შესახებ	23. 06. 1999

ამასთან საქართველოს გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ დადებული აქვს ორმხრივი ხელშეკრულებები, რომლებიც სხვა საკითხებთან ერთად

ითვალისწინებენ ერთობლივ ძალისხმევას ბიომრავალფეროვნების დაცვის მიმართულებითაც:

1. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და სომხეთის მთავრობას შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, ერევანი, 1997 წლის 19 მაისი.
2. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მთავრობას შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, ბაქო, 1997 წლის 18 თებერვალი.
3. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და თურქეთის მთავრობას შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, თბილისი, 1997 წლის 14 ივლისი.
4. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და უკრაინის მთავრობას შორის თევზის მეურნეობის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, 1996 წლის 31 აგვისტო.
5. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და საბერძნეთის მთავრობას შორის განვითარებისა და გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, ათენი, 1997 წლის 16 სექტემბერი.
6. მემორანდუმი საქართველოს მთავრობასა და უზბეკეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის გარემოს დაცვის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, ტაშკენტი, 1995 წლის 4 სექტემბერი.
7. მემორანდუმი საქართველოს მთავრობასა და ყაზახეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ბუნების დაცვის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, 1996 წლის 17 სექტემბერი.

სომხეთთან და აზერბაიჯანთან დადებული ხელშეკრულებების მიხედვით მხარეები ვალდებული არიან ითანამშრომლონ ცხოველთა მიგრირებადი სახეობებისა და ტრანსსასაზღვრო ეკოსისტემების დაცვის სფეროში. სომხეთთან დადებული ხელშეკრულება ითვალისწინებს ტრანსსასაზღვრო დაცული ტეროტორიის დაარსებასაც (მუხლი 4,6,7).

საქართველოს კონსტიტუციის ზემოთ მოყვანილი დებულებებისა და საერთაშორისო კონვენციებით ნაკისრი ვალდებულებების განხორციელების მიზნით, 1996 წლის დეკემბერში საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იქნა კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“, რითაც შეიქმნა სამართლებრივი საფუძველი მთელი რიგი გარემოსდაცვითი კანონებისა და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების შემუშავებისა და ამოქმედებისათვის.

1995-1999 წლების მოწვევის საქართველოს პარლამენტის მიერ გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში მიღებული იქნა 22 საკანონმდებლო ნორმატიული აქტი. აქედან გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის საკანონმდებლო ინიციატივის წესით განსახილველად წარდგენილი იყო 17 ნორმატიული აქტი, ხოლო პრეზიდენტის საკანონმდებლო ინიციატივის წესით – 5.

ცხრილი 2.

საქართველოს კანონები გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში

№	საქართველოს კანონის დასახელება	მიღების თარიღი
1.	დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ.	7 მარტი, 1996
2.	წიალის შესახებ.	17 მაისი, 1996
3.	გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ.	15 ოქტომბერი, 1996
4.	სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ.	15 ოქტომბერი, 1996
5.	გარემოს დაცვის შესახებ.	10 დეკემბერი, 1996
6.	ცხოველთა სამყაროს შესახებ.	25 დეკემბერი, 1996
7.	წყლის შესახებ.	16 ოქტომბერი, 1997
8.	საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიაზე ნარჩენების ტრანზიტისა და იმპორტის შესახებ საქართველოს რესპუბლიკის კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ.	16 ოქტომბერი, 1997
9.	საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ	
10.	ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების შესახებ	30 ოქტომბერი, 1998
11.	კოლხეთის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ.	9 დეკემბერი, 1998
12.	ნავთობისა და გაზის შესახებ	
13.	საქართველოს ტყის კოდექსი	22 ივნისი, 1999
14.	ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ	22 ივნისი, 1999
15.	საშიში ქიმიური ნივთიერებებით გამოწვეული ზიანის კომპენსაციის შესახებ.	23 ივლისი, 1999

მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად საქართველოში ყოველგვარი ბუნებათსარგებლობა ფასიანია. აქედან გამომდინარე შემოღებულია სავალდებულო გადასახადები, რომლებიც რეგულირდება ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემის სისტემით. ამგვარი სისტემის შემოღებამ მინიმუმამდე უნდა დაიყვანოს ბუნებრივი რესურსების უკანონო მოპოვება და ექსპლუატაცია.

აღნიშნული კანონებით საქართველოში პირველად ყალიბდება სექტორთშორისი საბჭოები, რომლებიც საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებენ ლიცენზიის გაცემისას ან ამა თუ იმ პრობლემატური საკითხის გადაჭრისას. ამის ანალოგი არ არსებობდა ძველ საბჭოთა კანონმდებლობაში. ასეთი სიახლის შემოტანით ფაქტიურად გამოირიცხა ერთპიროვნული გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობა.

საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა ითვალისწინებს არსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობას.

კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ.

ეს კანონი მიღებულია 1996 წელს და წარმოადგენს ძირითად საკანონმდებლო ბაზას საქართველოში ახალი, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი დაცული ტერიტორიების სისტემის ჩამოყალიბებისათვის. კანონით განისაზღვრა დაცული ტერიტორიების შემდეგი კატეგორიები (ფრჩხილებში მითითებულია I ჩ კატეგორიები):

1. სახელმწიფო ნაკრძალი (IV),
2. ეროვნული პარკი (II),
3. ბუნების ძეგლი (III),
4. აღკვეთილი (I),
5. დაცული ლანდშაფტი (V),
6. მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორია (VI).

გარდა ეროვნული კატეგორიებისა, საქართველოში დასაშვებია არსებობდეს დაცული ტერიტორიების საერთაშორისო ქსელში ჩართული კატეგორიები: ბიოსფერული რეზერვატი, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბანი, საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორია. კანონის თანახმად, ნაკრძალების, ეროვნული პარკები, ბუნების ძეგლები ბიოსფერული ნაკრძალის ბირთვი მხოლოდ სახელმწიფო საკუთრებაა. საკუთრების სხვა ფორმები დასაშვებია მხოლოდ მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიებზე და დაცული ლანდშაფტებზე არსებულ ბუნებრივ რესურსებზე.

დაცული ტერიტორიების დაგეგმვა ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის შემადგენელ ნაწილად განიხილება. დაცული ტერიტორიების სამენეჯმენტო გეგმებს ამტკიცებს საქართველოს პეზიდენტი.

კანონი განსაზღვრავს დაცული ტერიტორიების მართვაზე პასუხისმგებელ ორგანოებს სხვადასხვა დონეზე: დაცული ტერიტორიების სისტემის დაფუძნების ფუნქციონირებისა და მართვის სახელმწიფო პოლიტიკას, ქმედებათა კოორდინირებასა და კონტროლს ახორციელებს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, ხოლო დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობების სახელმწიფო დეპარტამენტი მართავს დაცულ ტერიტორიებს, შეიმუშავებს სამენეჯმენტო გეგმებს და სხვა. დაცული ტერიტორიების მართვის ადგილობრივი ორგანოებია დაცული ტერიტორიის დირექცია და მასთან ჩამოყალიბებული საკონსულტაციო საბჭო.

კანონი აღწერს პროცედურას ახალი დაცული ტერიტორიის დასაარსებლად და უკვე არსებულის საზღვრების შეცვლისათვის, ქმნის სხვადასხვა წყაროებიდან დაცული ტერიტორიების დაფინანსების იურიდიულ ასპექტებს, რაც ზოგიერთი მათგანის სახელმწიფო ბიუჯეტისაგან დამოუკიდებლად არსებობის საშუალებას ქმნის.

კანონი განსაზღვრავს სხვადასხვა კატეგორიის დაცული ტერიტორიის ფარგლებში დასაშვებ საქმიანობებს.

კანონი მოითხოვს აქტუალიზაციას, მაგალითად, კანონით არ არის განსაზღვრული შეფასების კრიტერიუმები ახალი დაცული ტერიტორიების დაარსებისათვის, მეთოდური მითითებები ან სახელმძღვანელო პრინციპები დაცული ტერიტორიის სამენეჯმენტო გეგმის შემუშავებისთვის.

კანონი კოლხეთის დაცული ტერიტორიის შექმნისა და მართვის შესახებ.

ეს კანონი ძალაშია 1999 წლის 1 იანვრიდან. მისი ძირითადი მიზნებია კოლხეთის დაცული ტერიტორიის შექმნა და მისი მართვის მექანიზმის რეგულირება. ამ კანონით შეიქმნა კოლხეთის დაცული ტერიტორიების შემდეგი კატეგორიები: კოლხეთის ეროვნული პარკი (44 313 ჰა), ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალი (331, 25ჰა), ქობულეთის აღკვეთილი (438, 75 ჰა), კოლხეთისა და ქობულეთის მრვალმხრივი გამოყენების ტერიტორიები.

კანონი დეტალურად განსაზღვრავს კოლხეთის დაცული ტერიტორიების ტერიტორიალურ-ფუნქციონალურ ორგანიზაციას, მართვას, სტატუსს, ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას ამ ტერიტორიების ფარგლებში. აღწერს ამ ტერიტორიებზე დაშვებულ საქმიანობებს, კონტროლისა და ზედამხედველობის მექანიზმებს.

კანონი ცხოველთა სამყაროს შესახებ.

ეს კანონი ძალაში შევიდა 1997 წლის 1 სექტემბრიდან. იგი არეგულირებს ურთიერთობას ხელისუფლების ორგანოებსა და იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს შორის ველური ფაუნის დაცვისა და გამოყენების სფეროში. კანონის თანახმად, ცხოველთა სამყაროს ობიექტები საქართველოში სახელმწიფო საკუთრებაა. კანონი უშუალოდ ველური ფაუნის სახეობების დაცვის გარდა, ითვალისწინებს მათი ჰაბიტატების, სამიგრაციო გზების, გამრავლების ადგილების დაცვას, უზრუნველყოფს ველური ფაუნის მდგრად გამოყენებას და ქმნის სამართლებრივ საფუძველს მისი ინ-სიტუ და ენ -სიტუ კონსერვაციისათვის.

კანონის მიხედვით განსაზღვრულია ველური ფაუნის გამოყენების ორი ტიპი:

საერთო გამოყენება, გულისხმობს ველური ფაუნის გამოყენებას ესთეტიკური, რეკრეაციული დასხვა მიზნებისათვის, გარემოდან ფაუნის ელემენტების ამოღების გარეშე. საერთო სარგებლობა უფასოა.

სპეციალური გამოყენება დაკავშირებულია ბუნებრივი გარემოდან ფაუნის ელემენტების ამოღებასთან, მაგალითად თევზაობა, ნადირობა, შეგროვება და სხვა. სპეციალური გამოყენებისათვის გარემოს დაცვის სამინისტრო ადგენს სახეობების სიებს, სტანდარტებს და გასცემს ლიცენზიებს. ფრინველთა მიგრირებადი სახეობების გარდა სპორტული და სამოყვარულო ნადირობა დაიშვება მხოლოდ სპეციალურად გამოყოფილი ტერიტორიებზე – სამონადირეო მეურნეობებში. მათი დაარსება შეუძლიათ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს. სამონადირეო მეურნეობის დაარსებისათვის ლიცენზიას გასცემს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო.

იმ 33 კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტიდან, რომლებიც „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ კანონთან დაკავშირებით უნდა მიღებულიყო, ამჟამად ძალაშია მხოლოდ ???, რაც არის მნიშვნელოვანი ბარიერი კანონის სრულფასოვანი ამოქმედებისათვის.

გარდა ამ კანონისა სახეობათა და მათი ჰაბიტატების დაცვა დაცული ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ უზრუნველყოფილია კანონით გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ და კანონით სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ. ამ კანონთა მიხედვით ნებართვა ნებისმიერ საქმიანობაზე გაიცემა გარემოზე ზემოქმედების შეფასებისა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების შემდეგ. თუ

საექსპერტო შეფასებით ან გარემოზე ზემოქმედების შეფასებით კლინდება განსახორციელებელი საქმიანობის რაიმე შესაძლო ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე, ეს შეიძლება გახდეს: ა) საქმიანობის განხორციელებაზე უარის თქმის საფუძველი, თუ ზდება შეუქცევადი ნეგატიური ზემოქმედება ან ბ) თუ საქმიანობა არ გამოიწვევს ბიომრავალფეროვნების შეუქცევად დეგრადაციას და საქმიანობის განხორციელების პროცესში შესაძლებელია გატარდეს ნეგატიური ზემოქმედების შერბილების ღონისძიებები, შესაძლებელია ნებართვა გაიცეს იმ პირობით, რომ ეს ღონისძიებები განხორციელდება კონკრეტული სიტუაციის შესაბამისი მასშტაბით.

ზემოქმედების შერბილების ღონისძიებებია: სახეობის საარსებო არეალის დაცვა, მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების კონსერვაცია, სამიგრაციო გზების დაცვა, ცხოველების დაცვა შეშფოთებისაგან და ამ მიზნით საქმიანობის განსაკუთრებული რეჟიმის დაწესება, რამაც უნდა უზრუნველყოს, მაგალითად გამრავლების პერიოდში ცხოველთა მინიმალური შეშფოთება, ბიოტექნიკური ღონისძიებები, რომელთა განხორციელების შემთხვევაში გამორიცხული უნდა იყოს ბიოლოგიური ინვაზიის ნებისმიერი შესაძლებლობა, სხვა ნებისმიერი ადექვატური ღონისძიება. მათი განხორციელება ეკისრება საქმიანობის ინიციატორს. კონტროლსა და მონიტორინგს მათ შესრულებაზე, ახორციელებს სახელმწიფო გარემოსდაცვითი ორგანო თავისი კომპეტენციის ფარგლებში.

ზემოთ ჩამოთვლილი ღონისძიებები განისაზღვრება საექსპერტო შეფასების დონეზე, ამ მხრის სტანდარტული ან ძირითადი მოთხოვნები არ არსებობს.

გარდა აღნიშნულისა, ნებისმიერი საქმიანობის პროექტის გზშ-ს ანგარიში შეიცავს თავს „გარემოს აღდგენა საქმიანობის დამთავრების შემდეგ“, რომელიც განიხილება ექსპერტიზის დროს და გადაწყვეტილება მიიღება ამ კომპონენტის გათვალისწინებით. გარემოს აღდგენა შეიძლება მოიცავდეს შემდეგს: მიწის ფართობის რეკულტივაცია, მცენარეული საფარის აღდგენა, ხელოფილი ლანდშაფტის აღდგენა ვიზუალური ან სხვა პარამეტრებით, დაბინძურებული ფართობის რემედიაცია და სხვა. გზშ-ს ანგარიში შეიცავს გარემოს არსებული მდგომარეობის აღწერას ანუ საწყის ეტაპზე ფიქსირდება გარემოს მდგომარეობა და საქმიანობის დამთავრების შემდეგ მონიტორინგული ინფორმაციის საფუძველზე გარემოს რეაბილიტაციის ღონისძიებები გრძელდება მანამ, სანამ არ მიიღწევა თავდაპირველი კონდიცია.

უკანასკნელი წლების მანძილზე საქართველოში განსაკუთრებით მწვავედ დგას ტყეების უკანონო ჭრებისა და საქართველოდან ხე-ტყის ლეგალური და არალეგალური ექსპორტის პრობლემები. სწორედ ამან განაპირობა, რომ 1995-99 წლებში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო რამდენიმე კანონი, რითაც მოხდა კარდინალური ცვლილებები ქვეყნის ტყის რესურსების დაცვისა და მართვის სფეროში.

1999 წლის ივნისში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო საქართველოს ტყის კოდექსი, რომელიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება წინამორბედისაგან. ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სიახლეა ტყეზე საკუთრების ყველა ფორმის დაშვება. თუმცა საქართველოში ტყის განსახელმწიფოებრიობა მოხდება მხოლოდ შესაბამისი კანონის მიღების შემდეგ, რომელიც 2001 წლამდე უნდა შემუშავდეს. კოდექსის

მიხედვით მნიშვნელოვნად გაფართოვდა საქართველოს ავტონომიური რესპუბლიკების ხელისუფლების ორგანოებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების კომპეტენცია სახელმწიფო ტყის ფონდის მართვის სფეროში. კოდექსში ნათლადაა ასახული ტყის მართვისა და ტყითსარგებლობის დაგეგმვის საქმეში საზოგადოების წარმომადგენელთა უფლებები. გათვალისწინებულია ტყეთმომწიფობის პროექტების სავალდებულო წესით გამოქვეყნება და საჯარო განხილვა.

ტყის კოდექსის თანახმად სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ტყითსარგებლობა ხორციელდება მხოლოდ შესაბამისი სანებართვო დოკუმენტების (ლიცენზია, ხელშეკრულება ან ბილეთი) საფუძველზე, რომლებსაც ტყეთმომწიფობის მასალებზე დაყრდნობით გასცემს საქართველოს სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი. ტყეთმომწიფობის პროექტებზე ვრცელდება „გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი მოთხოვნები.

საქართველოს ტყის კოდექსით ახლებურად განისაზღვრა ტყის ფონდი კატეგორიები (იხ. სქემა 1), ამასთან ხე-ტყის დამზადების ლიმიტი კალთების დახრილობის თვალსაზრისით გაიზარდა 30⁰-დან 35⁰-მდე. აღნიშნულის შედეგად მნიშვნელოვნად გაიზარდა ტყის ის ფართობები, რომელთა სამეურნეო მიზნებით გამოყენებაც არის შესაძლებელი.

ტყის ფონდის რესურსების გამოყენების გარდა საქართველოს ტყის კოდექსის რეგულირების საგანია მათ მოვლასთან, დაცვასთან და აღდგენასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები.

ძრავალი სპეციალისტისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების აზრით, საქართველოს ტყის კოდექსით განსაზღვრული ტყის რესურსების მართვის სისტემა არ შეესაბამება მდგრადი განვითარების პრინციპებს, ის ძირითადად ორიენტირებულია ბუნებრივი ტყეების საექსპლუატაციო მიზნით მოხმარებაზე, რაც თავის მხრივ გამოიწვევს ტყის ბიომრავალფეროვნების დეგრადაციას და კარგვას.

ველური მცენარეული რესურსებით სარგებლობა საქართველოს ტყის კოდექსის გარდა რეგულირდება საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 28 იანვრის №64 ბრძანებულებით დამტკიცებული დებულებით „საქართველოში მცენარეული რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიების მოპოვების წესისა და პირობების შესახებ“, თუმცა ეს უკანასკნელი საჭიროებს საქართველოს ახალ ტყის კოდექსთან შესაბამისობაში მოყვანას.

1998 წლის 17 ივლისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო დადგენილება „საქართველოს დასახლებულ პუნქტებში გამწვანების ზონების, პარკების, ბაღებისა და სკვერების დაცვის შესახებ“, რომელიც კრძალავს პარკების, ბაღებისა და სკვერების ფარგლებში ყოველგვარ მშენებლობას. მიუხედავად ამისა საქართველოში კვლავ მწვავედ დგას ურბანულ სისტემებში მწვანე ზონების დაცვისა და შენარჩუნების პრობლემა.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსა და არასამთავრობო ორგანიზაცია ბიოლოგიურ მეურნეობათა ასოციაცია „ელკანას“ მიერ მომზადდა „კანონპროექტი თანამედროვე ბიოტექნოლოგიის სფეროში სახელმწიფო რეგულირების შესახებ“. კანონპროექტი არეგულირებს ძირითად სამართლებრივ

ურთიერთობებს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებსა და ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის: ა) თანამედროვე ბიოტექნოლოგიის სფეროში საქმიანობისას, ბ) თანამედროვე ბიოტექნოლოგიის სფეროში საქმიანობისათვის საჭირო მოწყობილობებით სარგებლობის დროს უსაფრთხოების უზრუნველყოფისას, გ) ტრანსგენური ორგანიზმების გარემოში გამოთავისუფლებისას და დ) იმ პროდუქტების გამოყენებისას, როლებიც ტრანსგენური ორგანიზმებისაგან მიღებული ან ამგვარი ორგანიზმებისაგან შედგება.

კანონპროექტის მიზანია დაიცვას საქართველოს მოსახლეობა და ბიომრავალფეროვნება თანამედროვე ბიოტექნოლოგიის მეთოდების გამოყენებით გამოწვეული საფრთხისაგან და შეიმუშაოს სამართლებრივი საფუძვლები თანამედროვე ბიოტექნოლოგიის სფეროში საქმიანობის წარმართვისათვის.

ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა ბიოუსაფრთხოების პროტოკოლთან კანონპროექტის შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით.

ფასიანი ბუნებათსარგებლობის პრინციპის დამკვიდრების მიზნით 1996 წლიდან საქართველოში შემოღებული იქნა გადასახადი ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის. ამასთან დაკავშირებით საქართველოს საგადასახადო კოდექსში შეტანილი იქნა ახალი მუხლები (კარი X), რის შედეგადაც დაბეგერის ობიექტები გახდა გარემოდან ამოღებული ტყის ფონდის ზეზეული ხეების მერქნული რესურსები, მცენარეული რესურსები და ცხოველთა სამყაროს რესურსები.

ზემოთ ჩამოთვლილი რესურსებით სარგებლობისათვის გადასახადის ოდენობა განისაზღვრება მათი საბაზრო ფასიდან გამომდინარე და გადაიხდება გარემოდან ფაქტიურად ამოღებული რესურსის ოდენობის მიხედვით. ბუნებრივი რესურსით სარგებლობის ლიცენზიაში მითითებულია რესურსის გარემოდან ამოღების ლიმიტი. გადამფრენი ფრინველების გარემოდან ამოღებაზე დაწესებულია ფიქსირებული გადასახადი, რომლის ოდენობა განისაზღვრა 5 ლარით თითოეულ გაცემულ ლიცენზიაზე.

საბაზრო ფასს ამტკიცებს ეკონომიკის სამინისტრო შესაბამისი რესურსით სარგებლობის სალიცენზიო საუწყებატაშორისო საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე.

პასუხისმგებლობა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევისათვის.

პასუხისმგებლობა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევისათვის განისაზღვრება საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის კოდექსებით.

ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის VII თავში განსაზღვრულია ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში და მითითებულია ჯარიმების ოდენობა სხვადასხვა სამართალდარღვევისათვის. ამასთან, კოდექსის მე-40 მუხლის თანახმად, ჯარიმის გადახდა სამართალდამრღვევს არ ათავისუფლებს მიყენებული ზარალის ანაზღაურებისაგან. საქართველოს „წითელ წიგნში“ შეტანილი სახეობების უკანონო მოპოვების შემთხვევაში მიყენებული ზარალის ოდენობის გაანგარიშებისათვის გამოიყენება საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრული ბუნებრივი რესურსით სარგებლობის გადასახადი, რომელიც წარმოადგენს ამ რესურსის საბაზრო ფასის

გარკვეულ პროცენტს და შესაბამისად არის გაცილებით მცირე, ვიდრე რესურსის საბაზრო ფასი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის X თავი მთლიანად ეძღვნება პასუხისმგებლობას გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულზე. ამ კოდექსის მიხედვით დგინდება თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი და წესდება მასზე შესაბამისი სასჯელი.

სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით ჯარიმით ან სხვადასხვა ვადით თავისუფლების აღკვეთით ისჯება სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევა, წყლის ობიექტების დაბინძურება და დაშრეტა, ზღვაში ცოცხალი ორგანიზმებისათვის მავნე ნივთიერებების ჩაყრა, რამაც გამოიწვია ცხოველთა ან მცენარეული სამყაროს მასობრივი განადგურება (მუხლი 287, 292, 293).

დანაშაულებრივი ქმედებებია, აგრეთვე, უკანონო ნადირობა, თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმების უკანონო მოპოვება. სასჯელის სიმძიმე იზრდება თუ ეს ქმედებები ჩადენილია სახელმწიფო ნაკრძალში ან აღკვეთილში, აკრძალულ დროს ან ადგილზე ან საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების მიმართ.

სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა შეიძლება გამოიწვიოს საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური მცენარის ან ცხოველის ადგილსამყოფელის მოშლამ, ხე-ბუჩქნარის უკანონო გაჩეხვამ, ტყის ან ნარგავის დაზიანებამ ან განადგურებამ, დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევამ, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი. აღნიშნული ქმედებები ისჯება სხვადასხვა ვადით თავისუფლების აღკვეთით, ჯარიმით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით. ეს ორი უკანასკნელი შეიძლება დაინიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. ჯარიმის რაოდენობას სასამართლო ადგენს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და მსჯავრდებულის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

ამჟამად საქართველოში არსებობს გარკვეული საკანონმდებლო ბაზა საერთაშორისო გარემოსდაცვითი კონვენციებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებისათვის, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და ბიორესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველსაყოფად. გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ საქართველოს მიერ მეზობელ სახელმწიფოებთან დადებული შეთანხმებები ქმნიან გარკვეულ საფუძველს რეგიონალურ დონეზე ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისათვის.

საკანონმდებლო სფეროში ბოლო წლებში მომხდარი ძირეული ცვლილებების მიუხედავად, საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა საჭიროებს შემდგომ განვითარებასა და სრულყოფას, თუმცა ჯერჯერობით ვერ ხერხდება არსებული კანონების სრულფასოვანი ამოქმედებაც.

ჯერ კიდევ არ არის შემუშავებული ეროვნული კანონმდებლობა CITES კონვენციის მოთხოვნათა შესრულებისათვის. შემუშავების ფაზაშია კანონპროექტები საქართველოს წითელი წიგნისა და წითელი ნუსხის შესახებ, მცენარეთა სამყაროს შესახებ. ამასთან სოფლის მეურნეობის, ტრანსპორტის, მიწათსარგებლობის სფეროებში არსებული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს საერთაშორისო გარემოსდაცვითი კონვენციების მოთხოვნებს და ხშირად წინააღმდეგობაში მოდის

გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან, რაც ქმნის მნიშვნელოვან ბარიერს ამ უკანასკნელის სრულფასოვანი ამოქმედებისათვის. ჩასატარებელია მნიშვნელოვანი სამუშაო არსებული საკანონმდებლო აქტების ჰარმონიზაციისა და საერთაშორისო კონვენციებთან მათი შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით.

6. ინსტიტუციური მოწყობა ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში.

უკანასკნელ წლებში საქართველოში გარემოს დაცვის სფეროს ინსტიტუციონალურ მოწყობაში მოხდა მნიშვნელოვანი რეორგანიზაცია.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო წარმოადგენს მთავარ სახელმწიფო ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების რეგულირებაზე. სამინისტრო კოორდინაციას უწევს ამ სფეროში საერთაშორისო ურთიერთობებსა და თანამშრომლობას და სახელმწიფო, სამეცნიერო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა საქმიანობას. საქართველოში მოქმედი გარემოსდაცვითი კანონების მიხედვით გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო:

- ამტკიცებს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის კვოტებს,
- ამტკიცებს ლიცენზირების წესებს და გასცემს ლიცენზიებს.
- უზრუნველყოფს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში მონაცემთა საინფორმაციო ბანკის შექმნასა და ინფორმაციული სისტემების ფუნქციონირებას,
- ახდენს ბუნებრივი რესურსების სახელმწიფო კადასტრის ორგანიზებას,
- აწარმოებს „საქართველოს წითელ წიგნს“ და „წითელ ნუსხას“,
- ახდენს გარემოს მონიტორინგის სისტემის ორგანიზებას,
- ახორციელებს სახელმწიფო კონტროლს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სფეროში.

ბიომრავალფეროვნების დაცვის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციასა და ბიორესურსებით მდგრადი სარგებლობის სახელმწიფო მართვის ორგანიზებაზე, აგრეთვე, ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებაზე უშუალოდ პასუხისმგებელია ბიომრავალფეროვნების დაცვის დეპარტამენტი, რომელიც წარმოადგენს სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფს.

ბიომრავალფეროვნების დაცვის დეპარტამენტი:

1. უწყებათაშორისი ექსპერტთა საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებისა და ნორმატიული აქტების მოთხოვნათა საფუძველზე გასცემს ლიცენზიებს ცოცხალი ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობაზე, სამონადირეო მეურნეობების შექმნასა და ნადირობაზე, აგრეთვე, თევზჭერისათვის საქართველოს შავი ზღვის აქტორიასა და შიგა წყალსატევებში და ახორციელებს კონტროლს ლიცენზიის პირობების შესრულებაზე.

2. გასცემს სერტიფიკატებსა და ნებართვებს გადაშენების პირას მყოფი ფლორისა და ფაუნის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ კონვენციაში შეტანილი სახეობების იმპორტზე, ექსპორტზე და რეექსპორტზე.

3. კოორდინაციას უწევს ფლორისა და ფაუნის იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობების გენოფონდის აღწარმოებისა და რეზერვატების შექმნის სამუშაოს.

4. ახორციელებს კონტროლს დაცულ ტერიტორიებზე კანონმდებლობით დადგენილი რეჟიმის დაცვაზე.

5. თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მონაწილეობას იღებს საკანონმდებლო აქტებისა მიზნობრივი პროგრამების შემუშავებაში.

6. მონაწილეობას იღებს სატყეო მეურნეობის ორგანიზაციისა და განვითარების გეგმების შეთანხმებაში.

აღნიშნული ამოცანების განხორციელების მიზნით დეპარტამენტში შექმნილია შემდეგი განყოფილებები: მცენარეული საფარის დაცვის, ტყის დაცვის, ცხოველთა სამყაროს დაცვის, თევზის მარაგის რეგულირების, დაცული ტერიტორიების და კონვენციური სამსახურის.

დეპარტამენტის საქმიანობას წარმართავს დეპარტამენტის თავმჯდომარე.

ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასა და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის ორგანიზებაში მონაწილეობას იღებენ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული სხვა ორგანიზაციებიც. მათ შორის:

გარემოსდაცვითი ნებართვისა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დეპარტამენტი, (სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფი) რომელიც პასუხისმგებელია გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემასა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის პროცესის ორგანიზებაზე, კანონით და და კანონქვემდებარე აქტებით დადგენილი პროცედურის დაცვასა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ნორმატიულ-მეთოდურ უზრუნველყოფაზე.

გარემოს დაცვის ინსტიტუტი (სამინისტროს სისტემაში შემავალი ორგანიზაცია), რომელიც ბიომრავალფეროვნების დაცვის მიმართულებით ახორციელებს: იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი თევზის სახეობათა აღწარმოების, აგრეთვე, კონსერვაციული ბიოლოგიის პრობლემების სამეცნიერო კვლევებს.

ზღვის ეკოლოგიისა და თევზის მეურნეობის ინსტიტუტი (სამინისტროს სისტემაში შემავალი ორგანიზაცია), რომლის ძირითადი ამოცანაა წყლის ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის სამეცნიერო კვლევების ორგანიზება.

გარემოს მონიტორინგის ცენტრი, (სამინისტროს სისტემაში შემავალი ორგანიზაცია), რომლის ძირითადი ამოცანაა გარემოს მონიტორინგის სახელმწიფო სისტემის ორგანიზაცია და განვითარების უზრუნველყოფა.

შავი ზღვის დაცვის კონვენციური ინსპექცია, ახორციელებს კონტროლს საქართველოს კონტინენტურ შელფზე, ტერიტორიულ წყლებში და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობაზე.

რეგიონალურ დონეზე კონტროლს ახორციელებენ სამინისტროს ტერიტორიალური ორგანოები, მათ შორის აჭარისა და აფხაზეთის ავტონომიური

რესპუბლიკების გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროები (ორმაგი დაქვემდებარებით) და 12 რეგიონალური სამმართველო.

საქართველოს სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი არის უმთავრესი სამთავრობო სტრუქტურა საქართველოს სატყეო დარგში. დეპარტამენტის თავმჯდომარე უშუალოდ საქართველოს პრეზიდენტს ექვემდებარება და თავისი ღონით მინისტრს უთანაბრდება. დეპარტამენტის დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი.

სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი პასუხისმგებელი იყო, როგორც ინდუსტრიულ მეტყევეობაზე, ისე ტყეების დაცვასა და ტყის რესურსების გამოყენების კონტროლზე.

საქართველოს ტყის ახალი კოდექსის მიღების შემდეგ სატყეო დეპარტამენტს მთლიანად ჩამოერთვა სამეურნეო საქმიანობის უფლება, რაც მხოლოდ კომერციული საწარმოების პეროგატივა გახდა. დეპარტამენტის კომპეტენციაში დარჩა დარგის პოლიტიკის განსაზღვრა, ტყითსარგებლობის დაგეგმვა და რეგულირება, სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებებისა და ხე-ტყის ექსპორტის რეგულირება და სხვა.

ტყის ფონდის დაცვისა და ტყეების აღდგენა-განახლების სფეროში სახელმწიფო სტრატეგიის შემუშავებისა და მისი განხორციელების, ტყის დაცვის სახელმწიფო კონტროლისა და ზედამხედველობის ფუნქციებს დეპარტამენტი ახორციელებს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან და დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტთან შეთანხმებით ან მათთან ერთობლივად.

სახელმწიფო სატყეო დეპარტამენტს ექვემდებარება: აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების სატყეო დეპარტამენტები, რომლებშიც 12 სატყეო მეურნეობაა გაერთიანებული, აგრეთვე 54 რაიონული სატყეო მეურნეობა.

საქართველოს დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობების სახელმწიფო დეპარტამენტი არის აღმასრულებელი ხელისუფლების სამთავრობო დაწესებულება. დეპარტამენტი დაკისრებული მოვალეობების შესრულებისათვის ანგარიშვალდებულია უშუალოდ ქვეყნის პრეზიდენტის წინაშე. დეპარტამენტის დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი.

დეპარტამენტი მართავს საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს, აკონტროლებს დაცულ ტერიტორიებზე სათანადო რეჟიმის დაცვას, ახორციელებს დაცული ტერიტორიების დაგეგმვის, მოვლა-პატრონობის, დაცვა-აღდგენის ღონისძიებებს, ორგანიზებას უწევს მონიტორინგსა და სამეცნიერო კვლევებს, ადგენს დაცული ტერიტორიების კადასტრს. დეპარტამენტი კოორდინაციას უწევს ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობას დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

საქართველოში არსებული დაცული ტერიტორიების დირექციები ექვემდებარებიან დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობების სახელმწიფო დეპარტამენტს.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ფუნქციებში შედის მიწის დაცვა და რაციონალური გამოყენება, ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენა, კულტურულ მცენარეთა და შინაურ ცხოველთა გენოფონდის დაცვა და განახლება, საკარტინო ობიექტების

შელწვევისაგან ქვეყნის ტერიტორიის დაცვა, თესლისა და სარგავი მასალის ხარისხზე კონტროლი.

ბიორესურსებით სარგებლობაზე კონტროლის ფუნქცია გააჩნიათ სხვა სამთავრობო დაწესებულებებსაც:

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ეკოლოგიური პოლიციის მთავარი სამმართველოს ძირითადი ფუნქციებია ტყეებისა და მწვანე საფარის უკანონოდ მოპოვებისა და დაზიანების, უკანონო თევზჭერისა და ნადირობის წინააღმდეგ ბრძოლა.

საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის ფუნქციებში შედის კონტროლის განხორციელება განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში და კონტინენტურ შეღფზე უკანონო სარეწი საქმიანობის ან ზღვის დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად.

ინსტიტუციონალური მართვის მექანიზმი ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და ბიორესურსების მდგრადი გამოყენებისათვის საქართველოში გარკვეულწილად ჩამოყალიბდა. თუმცა ჯერ კიდევ აშკარაა სხვადასხვა სამთავრობო დაწესებულებების ფუნქციათა გადაფარვა და ლაკუნების არსებობა. ეს განსაკუთრებით შეეხება კონტროლს ბიორესურსებით სარგებლობაზე.

ფუნქციათა დუბლირება და გავლენის სფეროების ურთიერთგადაფარვა იწვევს ქვეყანაში არსებული ფინანსური, ტექნიკური და ადამიანური რესურსების არაეფექტურ მოხმარებას.

მწირი საბიუჯეტო დაფინანსების, კვალიფიცირებული სპეციალისტების ნაკლებობის, სუსტი მატერიალუ-ტექნიკური ბაზის გამო ზემოთ ჩამოთვლილი სახელმწიფო სტრუქტურები ეფექტურად ვერ ახორციელებენ დაკისრებულ ფუნქციებს.

ჯერ კიდევ მწვავედ დგას სექტორთშორის დონეზე საქმიანობათა სინერგიზმის საკითხი.

7. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და გლობალიზაციის გამოყენების მიმართულებით მიმდინარე სახელმწიფო და სამართავრობის პროექტები

შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში გავრცელებული იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ზუთხისებრთა თევზების რეპლიტაციის პრობლემების კვლევის მიზნით 1998 წლის მარტში დამტკიცდა ბიომრავალფეროვნების დეპარტამენტის მიერ წარმოდგენილი „შავი ზღვის სანაპირო ზოლში ზუთხისებრთა ხელოვნური აღწარმოების გზით რესტოკინგის დონისძიებათა განხორციელებისა და ბუნებრივი ტოფობის მდგომარეობის შესწავლის პროგრამა.“

პროგრამა ფინანსდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

შავი ზღვის საქართველოს სანაპიროს შელფურ ზოლში ზუთხისებრთა ხუთი სახეობა ბინადრობს: ატლანტური ზუთხი (ფორონჯი) (*Asipenser sturio Linne*), კოლხური ზუთხი (*Asipenser guldenstadti, colchicus V. Marti*), სვია (*Hugo huso Linne*), ტარალანა (*Asipenser stellatus pallas*) და ჯარალა (*Asipenser nudiventris Lovetzky*). მათგან, ატლანტური (მისი რაოდენობა კატასტროფულადაა შემცირებული) და კოლხური ზუთხები შეტანილია საქართველოს წითელ წიგნში, თუმცა სხვა სახეობებიც გადაშენების საფრთხის წინაშე იმყოფებიან. 60-იანი წლებიდან შეწყდა საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში ზუთხისებრთა თევზების რეწვა მარაგის შემცირების გამო.

პროგრამის I ეტაპზე (1998 წ.) სულ 20 ათას ლარად აღდგენილ იქნა 40 ჰა სატბორე მეურნეობა, საწარმოო უბნის ნახევარი, საინკუბაციო საამქრო და შესრულდა სხვა ტექნიკური სახის სამუშაოები. II ეტაპზე (1999 წ.) გეგუთის ცენტრში განხორციელდა საწარმოო ექსპერიმენტი კოლხურ ზუთხზე. მიღებული იქნა 100 ათასზე მეტი ლიფსიტა, ზომით 12-15 სმ, წონით 5-6 გრამი, რომლებიც 28 აგვისტოს გაუშვეს მდინარე რიონში. ექსპერიმენტის ჩასატარებლად ამოღებული იყო 8 მწარმოებელი, რომლებიც ექსპერიმენტის დასრულების შემდეგ გარემოში დააბრუნეს. ექსპერიმენტი სრულად აღბეჭდილია ვიდეოფირზე. პარალელურად მიმდინარეობდა სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები, შეისწავლეს ზუთხისებრთა პოპულაციების ეკოლოგიური განსხვავება, თვისობრივი და რაოდენობრივი სტრუქტურა და დინამიკა, აღირიცხა ბუნებრივი აღწარმოება. III ეტაპზე (2000 წ.) დაგეგმილია ქ. ფოთში საყრდენ-საკვლევი ბაზის აშენება და გეგუთის ცენტრში საწარმოო ექსპერიმენტის დასრულება.

პროგრამის განხორციელების შედეგად პერსპექტივაში მოსალოდნელია იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ზუთხისნაირთა მარაგის აღდგენა აღწარმოების გზით.

1998 წლიდან TACIS-ის შავი ზღვის გარემოსდაცვითი პროგრამის ფარგლებში მიმდინარეობას შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნების დაცვის ბათუმის რეგიონალური ცენტრის მხარდაჭერი პროექტი (ENVRUS 9602). TACIS-ის შავი ზღვის გარემოსდაცვითი პროგრამა ვრცელდება შავი ზღვისპირეთის სამ ქვეყანაზე (რუსეთი, საქართველო და უკრაინა) და ეხმარება მათ შავი ზღვის სტრატეგიული მოქმედებათა გეგმის ვალდებულებების (BS_SAP) შესრულებაში. ბიომრავალფეროვნების დაცვის მიმართულებით აღნიშნული გეგმით დასახულია: ა)

ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის რეგიონალური სტრატეგიის მომზადება; ბ) გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების წითელი წიგნის მომზადება შავი ზღვის რეგიონისათვის; გ) ბუქარესტის კონვენციის ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების დაცვის პროტოკოლის მომზადება; დ) ბიომრავალფეროვნების რეგულარული ინვენტარიზაცია; ე) შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნების მონაცემების შეკრება ლიტერატურულ წყაროებზე დაყრდნობით; ვ) საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება.

პროექტის განხორციელებაში TACIS-ის ქვეკონტრაქტორია ბრიტანული საკონსულტაციო ფირმა Halkrow.

პროექტის ფარგლებში შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნების დაცვის ბათუმის რეგიონალურ ცენტრში შეიქმნა 5 სამუშაო ჯგუფი: საზღვაო, წყალჭარბი ტერიტორიების, საზოგადოების მონაწილეობის, გეოგრაფიული ინფორმაციული სისტემების და ბიომრავალფეროვნების დაცვის რეგიონალური სტრატეგიის შემუშავებელი ჯგუფი. უშუალოდ ტექნიკური დახმარების გარდა, ჩატარდა სემინარები და ტრენინგ-კურსები სპეციალისტებისათვის. განხორციელდა გარკვეული სამუშაოები საზღვაო და წყალჭარბი ტერიტორიების ეკოსისტემების ბიომრავალფეროვნების კვლევის მიმართულებით.

პროექტი კიდევ ერთი წლის მანძილზე გაგრძელდება.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი

კამპანია “სიცოცხლის პლანეტა WWF-2000”-თან დაკავშირებით საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1997 წელს გაკეთებული განცხადების გათვალისწინებით, საქართველოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ძალისხმევითა და გერმანიის მთავრობის მხარდაჭერით, გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკმა 1998 წელს (KfW) გამოჰყო გრანტი ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის დასაარსებლად, რის შესახებაც გაფორმდა სათანადო სამთავრობო ხელშეკრულება.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სფეროში გერმანიის მთავრობასთან ფინანსური თანამშრომლობის მიზნით აღებული ვალდებულებების განსახორციელებლად გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსთან შეიქმნა საკოორდინაციო საბჭო, რომლის ძირითადი ფუნქციაა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ეფექტიანი ფუნქციონირებისათვის საჭირო ღონისძიებების გატარების ხელშეწყობა.

ეროვნული პარკის ჩამოყალიბების პროგრამა 3 კომპონენტს (პროექტს) მოიცავს:

1. ინფრასტრუქტურის დანერგვის კომპონენტი (გრანტის ოდენობა – 2 261 100 გერმანული მარკა)

კომპონენტის პასუხისმგებელი დამნერგავია საქართველოს დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტი; კონსულტანტი ორგანიზაცია – ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი (WWF).

2. ტრენინგის/ეკოლოგიური განათლების კომპონენტი (გრანტის ოდენობა – 1 700 000 გერმანული მარკა).

პროგრამა მიზნად ისახავს პარკის პერსონალის ტრენინგს საქართველოში და საზღვარგარეთ დაცული ტერიტორიების მართვის თანამედროვე პრინციპებისა და მეთოდების, ველური ბუნების დაცვის, ვიზიტორებთან მუშაობის და სხვ. დაუფლებისათვის. გარდა ამისა, პროგრამის ფარგლებში ტარდება შეხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობასთან პარკისა და დამხმარე ზონის განვითარების მიზნებისა და კონკრეტული ღონისძიებების გასაცნობად, ტრენინგ-სემინარები ჟურნალისტებისა, მეტყვევებისა და სხვა დაინტერესებული პროფესიული ჯგუფებისათვის, მიმდინარეობს მუშაობა ადგილობრივ არასამთავრობო და საგანმანათლებლო ორგანიზაციებთან, მათი შესაძლებლობათა გაძლიერება, იქმნება დიდძალი ნაბეჭდი და ვიზუალური მასალა პარკის ვიზიტორთათვის და სხვ. კომპონენტის დამხმარეა ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი (WWF).

3. დამხმარე ზონის კომპონენტი (2 739 000 DM)

კომპონენტი ითვალისწინებს ბორჯომ-ხარაგაულის რეგიონში (ადიგენის, ახალციხის, ბორჯომის, ხარაგაულისა და ბაღდათის რაიონები) სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროექტების დაფინანსებას.

საერთაშორისო საკონსულტაციო ფირმა GOPA-მ მოამზადა კვლევის ანგარიში, რომელიც ითვალისწინებდა:

- ა) დამხმარე ზონის 5 რაიონში ინფრასტრუქტურის სარეაბილიტაციო პრიორიტეტული ღონისძიებების დადგენას და პროექტების გამოკვეთის შემდეგ ანგარიშის წარდგენას მათი განხორციელებადობის შესახებ.
- ბ) საპროექტო რეგიონში ეკონომიკის განვითარების ხელშემწყობი პრიორიტეტული ღონისძიებების გამოკვეთს.

ამ ერთმენეთის პარალელურად მიმდინარე კვლევების შესასრულებლად თავდაპირველად ჩატარდა არსებული მდგომარეობის ანალიზი და მომზადდა შუალედური ანგარიში.

მსოფლიო ბანკის საქართველოს სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვის პროექტი მიმდინარეობს 1999 წლის მაისიდან. მის განხორციელების საერთო ადმინისტრირებას უზრუნველყოფს სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვის ცენტრი, (თბილისი) რომელსაც ზედამხედველობას უწევს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო.

სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტი წარმოადგენს საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ინიციატივას შავი ზღვის გარემოსდაცვითი პროგრამის (BSEP) ფარგლებში. პროექტი მოწოდებულია შექმნას ადექვატური სამენეჯმენტო მექანიზმი იმ გარემოს დაცვითი სირთულეების გადასაჭრელად, რომელთაც ქვეყანა განიცდის სანაპირო რეგიონებში, განსაკუთრებით კოლხეთის საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიან ტერიტორიებზე.

პროექტის ძირითადი მიზნებია:

– მდგრადი გარემოსდაცვითი და სოციალური განვითარების კონტექსტში ორგანიზაციულად გააძლიეროს შავი ზღვის სანაპირო რესურსების მართვის შესაძლებლობები საქართველოში.

– საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ჭარბტენიან ტერიტორიებზე ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია კოლხეთის ეროვნული პარკის და ქობულეთის ნაკრძალის ჩამოყალიბების გზით.

პროექტის განხორციელების ხანგრძლივობა 5,5 წელია. იგი რამდენიმე წყაროდან ფინანსდება: პროექტის 1-3 კომპონენტების დაფინანსება საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის კრედიტით (IDA, 4,4 აშშ დოლარი) და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის გრანტით (GEF, 1,3 აშშ დოლარი) ხორციელდება. საქართველოს მთავრობა ამ კომპონენტების განხორციელებას უზრუნველყოფს 0,9 მილიონი აშშ დოლარის ექვივალენტი თანადაფინანსებით საგადასახადო ნაწილში. მე-4 და მე-5 კომპონენტებს უშუალოდ ნიდერლანდების მთავრობა აფინანსებს (დაახლოებით 1,15 მილიონი აშშ დოლარი გრანტი).

პროექტის ხუთი კომპონენტი:

1. სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვის ინსტიტუციონალური გაძლიერება,
2. კოლხეთის ჭარბტენიან ტერიტორიებზე ეროვნული პარკის და ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალის შექმნა,
3. სანაპიროს გარემოს მონიტორინგისა და ინფორმაციული სისტემების ჩამოყალიბება,
4. მუნიციპალური წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის და ნაპირების ეროვნული გამოკვლევა ფოთსა და ბათუმში.
5. ნავთობით შემთხვევით დაბინძურებაზე რეაგირების ეროვნული გეგმის და საზღვაო დაბინძურების კონტროლის გეგმის შემუშავება.

მე-2 კომპონენტის მიზანია კოლხეთის სანაპირო რეგიონების საფრთხის ქვეშ მყოფი ტყეებისა და ჭარბტენიანი ჰაბიტატების დაცვის და მენეჯმენტის გაუმჯობესება, აგრეთვე ამ დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის მიზნების ინტეგრირება სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტის უფრო ფართო სამენეჯმენტო მიზნებთან. პროექტის ფარგლებში მხარდაჭერილი იქნება შემდეგი: ა) კოლხეთის რეგიონის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია უნიკალური მცენარეული საფარის დაცვის, მენეჯმენტის და აღდგენის გზით, ბ) რეგიონში ბიომრავალფეროვნების დაცვის და ბუნებრივ-სანახაობითი ტურიზმის განვითარებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება, გ) ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის საქმიანობების ეფექტურობის მონიტორინგის, აგრეთვე გამოყენებითი კვლევის გაუმჯობესება, დ) თევზის საქვერითე ადგილების დაცვა, რაც აუცილებელია მტკნარი და საზღვაო გარემოს ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და მდგრადი გამოყენებისათვის, ე) ბიომრავალფეროვნების აღდგენის ღონისძიებები სოფლის მეურნეობაში.

პროექტი დასრულებული სახით შეიმუშავებს და განახორციელებს კოლხეთის ეროვნული პარკისა და ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალის სამენეჯმენტო გეგმებს. მათში ერთიანი სახით იქნება წარმოდგენილი კოლხეთის ეროვნული პარკისა და ქობულეთის ნაკრძალის ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და მენეჯმენტის

ლონისძიებები, მათ შორის დეგრადირებული ჰაბიტატების აღდგენა, არაკანონიერი ნადირობისა და ტყის ჭრის მონიტორინგი. სამენეჯმენტო გეგმებით მოხდება პარკის ბიომრავალფეროვნების დაცვის ფუნქციების ინტეგრირება სამხარეო განვითარების საჭიროებებთან, როგორცაა მაგალითად (ეკო) ტურიზმი.

ამჟამად სანაპირო ზონის ინტეგრალური მართვის ცენტრი იწყებს საკონსულტაციო ფირმის შერჩევას, რომელიც მოამზადებს კოლხეთის დაცული ტერიტორიების სამენეჯმენტო გეგმას. სხვადასხვა უწყებებთან შეთანხმებისა და გარემოზე ზემოქმედების შეფასების მომზადების შემდეგ დაიწყება კონკრეტული საქმიანობების დაფინანსება.

მსოფლიო ბანკისა და გარემოს გლობალური ფონდის საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტი.

პროექტი ამჟამად მომზადების სტადიაზეა. ეყრდნობა საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს, ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიებისა და სამონადირეო მეურნეობების სახელმწიფო დეპარტამენტისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ინიციატივას.

პროექტის მიზანია ეკოლოგიური თვალსაზრისით გამართული დაცული ტერიტორიების და მათი დამაკავშირებელი ეკოლოგიური დერეფნების ჩამოყალიბება; დაცულ ტერიტორიებისა და მათ შემოგარენში ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისა და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნების საქმიანობის ინტეგრაცია; დაცული ტერიტორიების მართვაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციის ინსტიტუციური განვითარება და გაძლიერება; საფრთხეში მყოფი ფლორისა და ფაუნის, როგორც ეკოსისტემის სიჯანსაღის მაჩვენებლის, მეცნიერული კვლევისა და მონიტორინგის ხელშეწყობა; კავკასიის ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესანარჩუნებლად რეგიონალური და საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობა.

პროექტის მთავარ პარტნიორს წარმოადგენს აშშ-ს ეროვნული პარკების სამსახური. პროგრამის მხარდაჭერის მიზნით, „One World Journeys“-ის მიერ „Epson“-ისა და „Washington Post“-ის სპონსორობით ინტერნეტში მომზადდა ვებ საიტი.

პროექტის ძირითადი კომპონენტებია:

- 1) დაცული ტერიტორიების დაგეგმვის ღონისძიების გატარება, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს დაცული ტერიტორიების ქსელის სისტემური დაგეგმვის პროექტის შემუშავებასა და საქართველოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რეგიონის, ცენტრალური კავკასიონის (სვანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი) პერსპექტიული დაცული ტერიტორიის მენეჯმენტის გეგმის შემუშავებას.
- 2) პრიორიტეტული დაცული ტერიტორიების შექმნა აღმოსავლეთ საქართველოში. ეს კომპონენტი გულისხმობს თუშეთის ეროვნული პარკისა და დაცული ლანდშაფტის, ვაშლოვანის ეროვნული პარკის შექმნას, აგრეთვე ლაგოდეხის ნაკრძალის განვითარებას.
- 3) ინსტიტუციური განვითარების ხელშეწყობა. მოიცავს საქართველოს ნაკრძალების, დაცული ტერიტორიებისა და სამონადირეო მეურნეობების სახელმწიფო დეპარტამენტის რეორგანიზაციას, თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვას, უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვას, პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლებას.

4) ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგი და სამეცნიერო კვლევა. კომპონენტი ხელს შეუწყობს დამატებითი მეცნიერული ინფორმაციის მოპოვებას პროექტის სამოქმედო არეალში.

5) საერთაშორისო თანამშრომლობა. ითვალისწინებს დაცული ტერიტორიების მართვისათვის ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის სამოქმედო გეგმის შექმნას.

პროექტი განხორციელდება ექვსი წლის განმავლობაში. მას წინ უძღვის ცხრათვიანი მოსამზადებელი ეტაპი, რომელიც ითვალისწინებს წინასაპროექტო სამუშაოებს, კანონპროექტების მომზადებას თუშეთისა და ვაშლოვანის ეროვნული პარკებისა და ლაგოდეხის ნაკრძალისა და მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიების დასააესებლად, აგრეთვე სრული საინვესტიციო პაკეტის მომზადებას.

პროგრამის განხორციელების მიზნით საქართველოსა და რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკს შორის ხელშეკრულებას გრანტის თაობაზე ხელი მოეწერა 1998 წლის 12 აგვისტოს. ამ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების მიზნით შეიქმნა საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების ცენტრი, რომლის მიზანია პროექტის კოორდინაცია, მართვა, ხელმძღვანელობა და მისი განხორციელება. ცენტრს მართავს მეურვეთა საბჭო.

თუშეთის, ლაგოდეხისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დაგეგმარებას ახორციელებს არასამთავრობო ორგანიზაცია „საქართველოს დაცული ტერიტორიების პროგრამა“ (GRAP). პროგრამაში ჩართულ ცალკეულ გამოკვლევებს აწარმოებენ ქართველი მეცნიერები და ორგანიზაციები NAKRES, GORBI და სხვა.

„სატყეო სექტორის განვითარების ეროვნული პროგრამა“

სატყეო მეურნეობის დარგში ცენტრალიზებული დაგეგმვის სისტემიდან თავისუფალ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა საქართველოსათვის განსაკუთრებით რთულ ამოცანას წარმოადგენს. მით უმეტეს, რომ უკანასკნელ წლებში ქვეყანაში მწვავედ დადგა ტყეების უკანონო ჭრებისა და საქართველოდან ხე-ტყის ნედლეულის ლეგალური და არალეგალური ექსპორტის პრობლემები.

1997 წელს მსოფლიო ბანკის ინსტიტუციონალური განვითარების ფონდის ხელშეწყობით საქართველოს მთავრობის მიერ შექმნილმა სპეციალურმა ჯგუფმა შეიმუშავა „სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო სტრატეგია“. სტრატეგიის კვალდაკვალ სახელმწიფო სატყეო დეპარტამენტმა მოამზადა „სატყეო მეურნეობის დარგის აღდგენისა და შემდგომი განვითარების სახელმწიფო პროგრამა 1998-2005 წლებისათვის“, თუმცა ქვეყნის დღევანდელი ეკონომიკური ვითარების ფონზე პროგრამაში დასახული ამოცანების რეალური განხორციელების პერსპექტივები ძლიერ შეზღუდულია.

აღნიშნულის ფონზე მსოფლიო ბანკისა და გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის საინვესტიციო ცენტრის მხარდაჭერით 1998 წლიდან დაიწყო მუშაობა „საქართველოს სატყეო მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობ პროექტზე“.

მსოფლიო ბანკი სატყეო მეურნეობის განვითარების პროექტის განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევს კავკასიის მთიან რეგიონებში ტყის ეკოსისტემების კონსერვაციას. ამიტომ აღნიშნული პროექტის პარალელურად მსოფლიო ბანკი/ - ის ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო „საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტი“, რომელიც ზემოთ არის განხილული. ფაქტიურად, ეს ორი პროგრამა ერთმანეთის პარალელურად განხორციელდება და იდეაში მათ ერთმანეთი უნდა შეავსონ, განსაკუთრებით ე. წ. „ლაბორატორიულ ზონაში“, რომელიც კავკასიონის ქედის ცენტრალურ ნაწილში მდებარე ოთხ რაიონს (ამბროლაური, ლენტეხი, ონი და ცაგერი) მოიცავს. იაპონიის მთავრობის მიერ გამოყოფილი გრანტის მეშვეობით უკვე განხორციელდა გარკვეული სამუშაოები ლაბორატორიულ ზონაში მიწათსარგებლობისა და ტყის მართვის სამოდელო გეგმების შესამუშავებლად.

ამ მოსამზადებელი ეტაპის შედეგად შემუშავებული იქნა „სატყეო სექტორის განვითარების ეროვნული პროგრამა“, რომლის საფუძველზეც მომზადდა მსოფლიო ბანკის „საქართველოს სატყეო მეურნეობის განვითარების პროგრამა“. იმის გათვალისწინებით, რომ სატყეო მეურნეობა საქართველოში არის ერთ-ერთი ურთულესი სექტორი და მოვლენების პროგნოზირება თითქმის შეუძლებელია, პროექტი სამ ეტაპად განხორციელდება. თითოეული ეტაპი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ავტონომიური პროექტი. პროექტის პირველ, მოსამზადებელ ეტაპზე დაგეგმილია: სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინსტიტუციონალური გაძლიერება, ლაბორატორიულ ზონაში მიწათსარგებლობისა და ტყითსარგებლობის სამენეჯმენტო გეგმების მომზადება, საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა, საქართველოს ტყეების ეკონომიკური ღირებულების შეფასება, ამასთან არა მარტო მერქნითის, არამედ რეკრეაციულის, ტურისტულის, ნიადაგდაცვითი და წყალშემნახავი ფუნქციების, არამერქნითი რესურსების. პროექტის ამ პირველი, მოსამზადებელი ეტაპის განსახორციელებლად საქართველო მოსალოდნელი კრედიტიდან მიიღებს ავანსს დაახლოებით 1 მლნ. აშშ დოლარის ოდენობით. ეს საკრედიტო ხელშეკრულება ამჟამად ელოდება საპარლამენტო რატიფიკაციას.

8. არასამთავრობო ორგანიზაციების როლი ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში

უკანასკნელ წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა არასამთავრობო სექტორის როლი გარემოსდაცვით საქმიანობაში და უშუალოდ ბიომრავალფეროვნების დაცვის მიმართულებით. საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების გარდა, რაც უკანასკნელ დრომდე ქართული არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება იყო, მათ დაიწყეს მნიშვნელოვანი პროექტების განხორციელება ბიომრავალფეროვნების კვლევის, მონიტორინგისა და კონსერვაციის მიმართულებითაც (იხ. ცხრილი). დღეისათვის საქართველოში არსებობს რამდენიმე საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, რომლებიც უშუალოდ ბიომრავალფეროვნების

დაცვის სფეროში არიან სპეციალიზირებული, მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის“ (WWF) საქართველოს ოფისის, „სახეობათა კონსერვაციის ცენტრის“ (NACRES), „ველური ბუნების შენარჩუნების ქართული ცენტრის“ (GCCW), ბიოლოგიურ მეურნეობათა ასოციაციის „ელკანას“ მიერ განხორციელებული საქმიანობები.

Programmes/Projects	NGO	Donor organization
Biodiversity Research and Monitoring		
Study for Predator Birds in Georgia	GCCW	North-West Group of Predator Birds, UK
Study for <i>Gypaetus barbatus</i>	GCCW	USA National Scientific Board
Georgia-Azerbaijan ornithology inventory for Bacu –Supsa Oil pipeline	GCCW	Fund “Horizonti”
Fauna inventory and Photography	GCCW	Fund Open Society Georgia/World Bank
Bear population assessment in Georgia	NACRES	WWCU
Ornithology inventory and monitoring principles for Supsa Oil terminal and Bacu-Supsa Pipeline	GCCW	Georgian pipeline Company
Endangered Mammals monitoring in Georgia’s Protected areas	NACRES	WWF, Switzerland
Wildlife Regional study	NACRES	M’cartures Fund
Study on population	NACRES	FFI, UK
Biodiversity study for Caucasus ecoregion	WWF Russia and Georgia	M’cartures Fund
Georgia medicinal plant Data base	Cuna-georgica	MISEREOR,GTZ, WWF UK, WWF International
west Georgia biodiversity conservation	Georgia Greens	Swiss Government
Biodiversity Conservation		
Protected areas programme	WWF	
Borjomi-Kharagauli national park	WWF	GTZ/KFW
Borjomi-Kharagauli national park infrastructure and education programme	WWF	GTZ/KFW
East Georgia Protected areas management plan	WWF	
Management plan for regional park “Mtirala”	WWF	

eastern Caucasus protected areas network/system	WWF Russia and Georgia offices	
Arid and semi-arid ecosystem conservation in Caucasus	NACRES	UNEP/GEF
Javakheti valley wetland conservation	NACRES	Ramsar Small Grants programme
Photolibrary of Georgia Ramsar sites and wetlands	NACRES	World Bank
Wolf Restocking	NACRES	Swiss Fund
Georgia agrobiodiversity conservation and restoration	"Dika"- Georgia Society for Agrobiodiversity Conservation	RENOVABIS,Germany
Environmental Awareness Increase		
Ecological education regional centers	WWF	
Ecological education center at the Ministry of Education	WWF	
publication of environmental magazine "Environment and Development"	WWF	
Summer ecotraining center in Atskuri	WWF	
Monthly newspaper "Khanchali"	GCCW	Fund "Horizonti" and WWF
Black sea ecoeducation project	GCCW, Assotiation "Poseidon"	TACIS/International Water Studies
Support of ecogardening and production of vegetables	Cuna Georgica	
Publication of "Natura Caucasica"	Cuna Georgica	
Propagation and use of medicinal plants	Cuna Georgica	
Publication of newspaper of "Black Sea Cost"	Society of Geography and Assotiation "Aety"	World Bank, Tacis Black sea programme
Sustainable use of natural resources		
Village Shenaqo project	WWF	WWF Swiss and Germany
Aquaculture development at Black Sea region	Poseidon	GEF/BSEP
Fisibility report on fisherie and fish proceeding at Georgia cost	Poseidon	Georgia Pipeline Company
Fir distribution, fir seeds genetical aspects and potential of their cultivation in West Europe	Cuna Georgica	
Improvement of use of medicinal	Cuna Georgica	

plants in georgia		
Household gardening protection in Georgia	Cuna Georgica	MISEREOR